

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Науково-навчальний центр прикладної інформатики

ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ В ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБРАЗУ СУЧАСНОЇ НАУКИ

МАТЕРІАЛИ

V Міжнародної науково-практичної конференції

*22–23 грудня 2021 р.
м. Київ*

Київ
Інститут інноваційної освіти
2021

УДК 001(063):378.4 (Укр)
ББК 72я43
Р67

До збірника увійшли матеріали наукових робіт (тези доповідей, статті), надані згідно з вимогами, що були заявлені на конференцію.

*Роботи друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу.
Автори беруть на себе всю відповідальність за зміст поданих матеріалів.
Претензії до організаторів не приймаються.
При передруку матеріалів посилання обов'язкове.*

Р67 **Роль інновацій в трансформації образу сучасної науки** : Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22–23 грудня 2021 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. – Київ : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2021. – 96 с.

Матеріали конференції рекомендуються освітянам, науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, аспірантам, докторантам, студентам вищих навчальних закладів тощо¹.

Відповідальний редактор: *Бурма С.К.*
Коректор: *Немкова П.А.*

Матеріали видано в авторській редакції.

УДК 001(063):378.4 (Укр)

© Усі права авторів застережені, 2021
© Інститут інноваційної освіти, 2021
© Друк ФОП Москвін А.А., 2021

Підписано до друку 31.12.2021. Формат 60x84/16.
Віддруковано з готового оригінал-макету.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Charter. Ум. друк. арк. 5,58.
Зам. № 3112/21-13. Тираж 50 прим. Ціна договірна. Виходить змішаними мовами: укр., англ.

Виготівник. ФОП Москвін А.А. Цифрова друкарня «Сору Art».
69095, Запоріжжя, просп. Соборний, 109. Тел.: (061) 708-08-80
Інститут інноваційної освіти: e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com

**Видання здійснене за експертної підтримки
Науково-навчального центру прикладної інформатики НАН України
03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40.**

¹ Відповідає п. 12 Порядку присудження наукових ступенів Затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567; п. 28 Постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності»; п. 13 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 липня 2004 р. № 882 «Про питання стипендіального забезпечення»

ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

Бузіян Н.Г.,

викладач ВСП «Технологічний фаховий коледж
Дніпровського державного аграрно-економічного університету»

QR-КОДИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ

В даний час активно реалізується стратегія розвитку інформаційного суспільства, пов'язана з доступністю інформації для всіх категорій громадян та організацією доступу до цієї інформації. Тому використання ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) є одним із пріоритетів. Цей сучасний спосіб розвиває інтерес до навчання, виховує самостійність, розвиває інтелектуальну діяльність, дозволяє розвиватися в душі сучасності, дає можливість якісно оновити процес навчання в коледжі і підвищити його ефективність.

Швидке поширення мобільного інтернету та портативних пристроїв відкрило світові велику кількість можливостей. На даному етапі активно розвивається такий освітній тренд, як Mobile Learning – мобільне навчання. Практика показала, що мобільні пристрої та програми легко вбудовуються в процес навчання і роблять його більш ефективним. Слід зазначити, що розвиток комп'ютерних та мобільних технологій є невід'ємною частиною життя сучасної молоді та зумовлює необхідність застосування цих технологій у викладацькій роботі зі студентами. Не підлягає сумніву те що, студенти ХХІ століття прогресивні і мають доступ до будь-якої інформації світових джерел у вигляді своїх гаджетів.

У тій чи іншій формі студенти щодня працюють з інформацією. Вони здійснюють пошук, обробку, накопичення, передачу інформації, переводять її з однієї форми до іншої тощо. Використання сервісів для різних видів обробки інформації, по-перше, може допомогти викладачам, як в аудиторній, так і в позааудиторній діяльності; по-друге, призведе до повернення уваги студентів, до їх більшої зацікавленості в порівнянні з традиційними формами навчання та дозволить підвищити їхню мотивацію.

Так, використання QR-кодів у викладацькій практиці показала більшу ефективність у навчанні студентів коледжу за рахунок активізації

пізнавального інтересу, а також ефективного використання потенціалу мобільних пристроїв.

Під QR-кодом (від англ. *Quick Response* – швидка відповідь) розуміють мініатюрний носій даних, який зберігає текстову інформацію обсягом близько трьох тисяч байт. Ці дані кодуються за допомогою спеціальних програм чи сервісів у вигляді чорно-білих або кольорових квадратів.

Рис. 1. Приклади різнокольорових QR -кодів з посиланнями на сервіс *LearningApps.org* для самоконтролю при виконанні інтерактивних вправ з дисципліни «Борошномельно-круп'яне виробництво»

Розглянемо можливості використання системи QR-кодів у навчальному процесі як засіб підвищення мотивації студентів при вивченні дисциплін професійного напрямку :

1. У QR-коди можна розміщувати посилання на мультимедійні джерела та ресурси, що допомагають вирішити конкретне навчальне завдання. Роздрукувавши коди, їх можна вклеювати в робочі зошити та конспекти студентів.

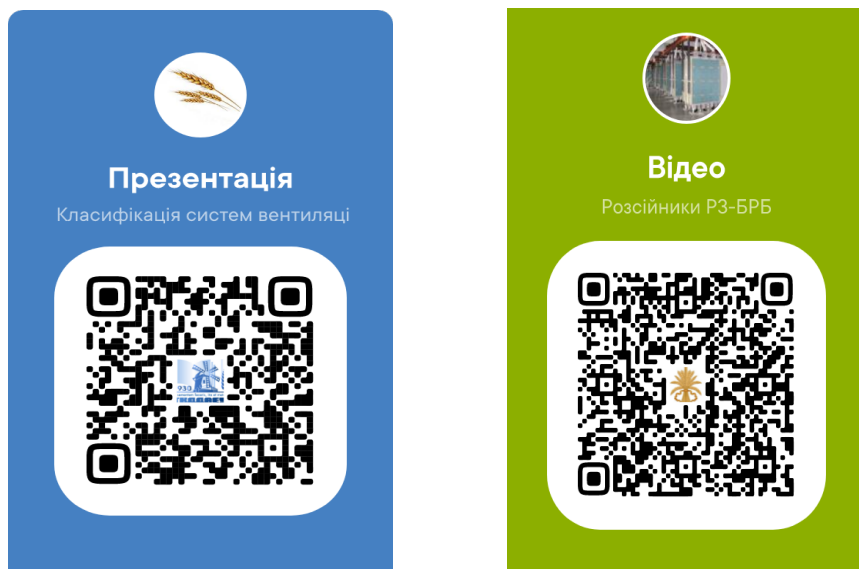

Рис. 2. Приклади закодованих посилань на мультимедійні джерела

2. Контрольно-тестовий матеріал для навчальних занять, виконаний у вигляді карток з різними варіантами завдань, може бути представлений у формі QR-кодів.

Рис. 3. Приклад QR-коду з посиланням на сервіс Google Форми для контрольного тестування з дисципліни «Борошномельно-круп'яне виробництво»

3. Одним із способів індивідуалізації навчання може стати видача домашніх завдань, зашифрованих у QR-коди – це зменшить ймовірність списування та підвищить інтерес студентів.

Рис. 4. Приклад QR-коду домашнього завдання для самоконтролю з теми «Сепарування за густиною» з посиланням на сервіс Classtime

4. При складності у вирішенні задач по розрахунку технологічного та аспіраційного обладнання з'явилась можливість отримати додаткову підказку у вигляді закодованого алгоритму рішення.

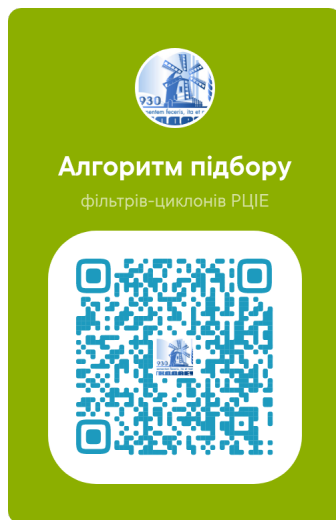

Рис. 5. Приклад закодованої допомоги у вигляді алгоритму розрахунку при підборі аспіраційного обладнання

5. У сторінки підручника можна вклеювати (вставляти/прикріплювати) QR-коди з посиланнями на сайти з зображеннями обладнання, характеристика та опис якого наведено в тексті підручника, відеофрагментами його роботи, анімаційними роликами тощо.

Рис. 6. Приклад закодованої 3D візуалізації технологічного процесу виробництва борошна

6. QR-екскурсія. Не завжди у викладача та студентів є можливість відвідати те чи інше підприємство галузі, у цьому випадку можна організувати віртуальну екскурсію через закодований відеофрагмент на будь-яке підприємство.

Рис. 7. Приклад віртуальної екскурсії на сучасний млин ТОВ «Зернарі» швейцарської фірми «Vuhler» в Олександрії Кіровоградської області

Використання QR-коду при вивченні спецдисциплін дозволяє включати великий обсяг даних, характеризується простотою в читанні та скануванні, дозволяє моментально переводити інформацію в електронний вигляд, виконувати необхідні завдання. Створення QR-коду є загальнодоступним: в інтернеті є велика кількість програм, що дозволяють закодувати будь-який текст. У відповідних полях необхідно ввести потрібну інформацію, натиснути кнопку «створити код», після чого у цьому полі з'явиться відповідний QR-код. Отриманий результат може бути збережений як зображення або як постійне посилання на нього і згодом розміщений в будь-якому необхідному місці.

Рух рідини в трубі:

Рис. 7

- Рівняння нерозривності струменя:
- $S \cdot v = \text{const}$
- S - площа перерізу труби
- v - швидкість рідини в трубі
- $S_1 \cdot v_1 = S_2 \cdot v_2$

Це і є рівняння нерозривності струменя, яке вивів Ейлер

Практичне значення рівняння нерозривності струменя полягає в тому, що дає можливість регулювати швидкість повітряного потоку зміною площі перерізу. Залежність між цими параметрами обернено пропорційна, тобто для збільшення швидкості руху повітря

Для кращого засвоєння матеріалу продивись відео:

На практиці рівняння використовують для того, щоб розрахувати діаметр повітропроводу аспіраційної мережі.

$$Q = \frac{\pi \cdot D^2}{4} \cdot v \cdot 3600$$

Рис. 8. Приклад QR-коду, розміщеного в друкованому варіанті конспекту лекції з дисципліни «Аспірація і пневмотранспорт», з посиланням на відео в YouTube

Технологія QR-коду на заняттях стає гарною альтернативною заміни традиційним прийомам і наочно доводить, що навіть прості та нудні для студентів теми можуть бути цікавими.

Список використаних джерел

1. Баданов А.Г. «QR coder». Интерактивности – Web-сервисы для образования. URL: <https://sites.google.com/site/badanovweb2/home/qr-coder>.
2. Использование мобильных технологий в образовании [Электронный ресурс]. URL: http://scorcher.ru/theory_publisher/show_art.php?id=587.3.

Лук'янченко І.О.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри германської філології та МВІМ
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д.
Ушинського»

ДО ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ПОРІВНЯЛЬНА ТИПОЛОГІЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ»

Викладання будь-якого курсу у виші передбачає постійну модернізацію та оптимізацію не тільки його змісту, а й форм організації освітнього процесу з дисципліни. Відтак, мета нашої публікації полягає у висвітленні доцільності та можливостей використання технології інтелект-карт (ІК) для опрацювання здобувачами освіти навчального матеріалу у курсі «Порівняльна типологія англійської та української мов».

Цей курс є одним з ОК освітньо-професійної програми «Середня освіта (Мова і література (англійська))» другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література (англійська)). Його можна назвати одним з інтегративних елементів професійної освіти здобувачів – майбутніх викладачів англійської мови. Метою курсу є ознайомити майбутніх філологів-вчителів з типологічними особливостями англійської та української мов у порівняльному аспекті з точки зору системного підходу до мови, навчити їх розпізнавати, аналізувати та пояснювати ізоморфні та аломорфні риси порівнюваних мов та враховувати типологічні відмінності у комунікативній діяльності, при перекладі та в практиці викладання англійської мови як іноземної/фаху. Вивчення цього курсу покликане як запобігти інтерферуючому впливу рідної мови, так й підготувати майбутніх викладачів на базі ґрунтового знання структур англійської та української мов попереджати типові помилки та знаходити ефективні шляхи їх усунення у процесі викладання англійської мови як іноземної/фаху [4]. У результаті вивчення курсу здобувач має знати типологічні ознаки англійської та української мов, спільні та відмінні риси

порівнюваних мов на фонетичному, лексичному, морфологічному та синтаксичному рівнях, а також типові помилки, що виникають у зв'язку з інтерферуючим впливом української мови при вивченні англійської. До вмінь, якими здобувач має оволодіти відносно такі як: надавати типологічні характеристики мовних явищ, які є ізоморфними/аломорфними для відповідних підсистем англійської та української мов, з урахуванням досягнень сучасних лінгвістичних досліджень; розрізняти та аналізувати ізоморфні й аломорфні риси та явища в мікросистемах англійської та української мов; на основі спостереження мовних фактів прогнозувати труднощі засвоєння студентами/учнями мовного й мовленнєвого матеріалу, прогнозувати та попереджати помилки студентів/учнів; враховувати у комунікативній діяльності закономірності функціонування мовних одиниць різних рівнів в англійській та українській мовах [4].

Наш досвід свідчить, що серед труднощів з якими стикаються здобувачі при вивченні курсу «Порівняльна типологія англійської та української мов» – значний обсяг інформації, що вони мають опрацювати та засвоїти, що передбачає аналіз досліджень в галузі теоретичної фонетики, лексикології, морфології, синтаксису у аспекті висвітлення ізоморфних та аломорфних рис англійської та української мов на кожному мовному рівні [1]. Одним із ефективних засобів опрацювання, систематизації та засвоєння інформації вважаємо технологію ІК (від англ. *Mind Maps*). У наших напрацюваннях [2] ми вже також звертали увагу на продуктивність використання графічних опор, зокрема саме ІК, для полегшення сприйняття та розуміння навчальної інформації, її осмислення та міцнішого засвоєння. Оскільки ефективна візуалізація стимулює роботу пам'яті, дозволяє побачити суть проблеми, виявити в пакеті інформації нові знання, опрацювання та аналітичне представлення матеріалу курсу у вигляді ІК допомагає здобувачам значно легше його засвоїти за умови самостійного упорядкування, структурування-схематизації через перенос навчальної інформації у іншу форму її презентації – візуальну на основі власних асоціацій.

Наведемо приклад завдання, що пропонує здобувачам систематизувати та структурувати інформацію за певною темою, підтемою чи питанням у вигляді ІК:

Create the Mind Map to make the visual presentation of common and divergent in word order in English and Ukrainian. Be ready to answer teacher's questions (basing on your Mind Map). The recommendations for creating Mind Maps you can find on websites, YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=wLWVOXN7K1g>, http://fictionbook.ru/author/byuzen_toni/supermiyshlenie/read_online.html?page=. For making Mind Map you may use <http://www.mindmeister.com/>, <https://www.canva.com/graphs/mind-maps/>, <https://venngage.com/features/mind-map-maker>, <https://creatly.com/diagram-type/mind-map> [3].

Зазначимо, що це одне з завдань, що ми пропонуємо здобувачам у блоці

самостійної роботи. Втім, можливості використання ІК у курсі «Порівняльна типологія англійської та української мов» досить різноманітні. Наприклад, у 2018–2019 н. р. ми використовували ІК на лекційному занятті з метою засвоєння теми «Типологія синтаксичних систем у порівнюваних мовах», зокрема типологічно загальних та специфічних рис складносурядних та складнопідрядних речень у порівнюваних мовах, на семінарському занятті – для систематизації матеріалу за питанням «типологічна характеристика дієслова: спільне та специфічне» в межах теми «Типологія морфологічних систем у порівнюваних мовах». У 2019–2020 н. р. ми також звернулися до технології ІК на лекційному занятті з метою упорядкування матеріалу щодо типів словотвору у порівнюваних мовах у межах теми «Типологія лексичних систем в англійській та українській мовах», а також на семінарському занятті для перевірки розуміння підтеми «Типологія простого речення: ізоморфізм та аломорфізм у системі структури та семантики двочленних та одночленних речень порівнюваних мов» запропонували здобувачам попрацювати над ІК з пропущеними елементами. У блоці самостійної роботи завдання, що передбачають відповідь на запитання у вигляді складання ІК, є невід’ємним елементом роботи на матеріалом курсу.

Звернемо увагу, якщо ІК, що є завданням самостійної роботи, передбачають індивідуальний характер виконання, тоді ті, що створюються на заняттях – колективний. Втім, обидві типи є ефективними у аспекті засвоєння значних обсягів навчальної інформації курсу, виокремлення та кращого запам’ятовування основних типологічних ознак англійської та української мов, їх спільних та відмінних рис на основі аналізу матеріалу здобувачем, його упорядкування і організації відповідно до власного бачення та сприймання здобувача. Отже, навчальний матеріал є предметом активних когнітивних дій здобувача.

Важливим аспектом є необхідність пояснити мету створення ІК, ознайомити здобувачів з принципами та правилами побудови карти та продемонструвати приклади перед початком роботи [2]. Так, перед лекцією, на якій планувалося робота з ІК, ми запропонували здобувачам перелік інтернет-ресурсів, на яких вони могли ознайомитися з цією концепцією. Оскільки матеріал курсу «Порівняльна типологія англійської та української мов» має інтегративний характер і вимагає від здобувачів звернення до їх попередньо здобутих знань, на лекціях ми намагалися за допомогою запитань стимулювати здобувачів пригадати, проаналізувати, порівняти спільні та відмінні риси порівнюваних мов та разом з викладачем упорядкувати матеріал у вигляді ІК.

Цікавим для здобувачів виявилось створення портфолію, до якого увійшли ІК – відповіді за переліком питань в межах тем курсу, що ми пропонували їм підготувати у 2017–2018 н. р. Таке портфолію здобувачі оцінили не тільки як ефективний засіб засвоєння аломорфних та ізоморфних

рис порівнюваних мов, а й повторення матеріалу при підготовці до складання екзамену.

Опитування здобувачів, що проводилися у 2017–2018, 2018–2019, 2019–2020 та 2020–2021 н. р. після завершення курсу, дало змогу зробити висновок щодо корисності та доцільності використання ІК як засобу систематизації та структуризації інформації. Було зафіксовано позитивний результат щодо підвищенню рівня засвоєння матеріалу завдяки графічній презентації логічних та асоціативних зв'язків між основними інформаційними блоками певної теми чи питання, унаочненню ізоморфних та аломорфних рис порівнюваних мов з урахуванням особливостей метамислення здобувача. Гнучкість та варіативність завдань, що передбачають створення ІК сприяє підвищенню ефективності організації освітнього процесу з дисципліни.

Список використаних джерел

1. Лук'янченко І. О. Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів на лекційних заняттях з курсу «Порівняльна типологія англійської і української мов». *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*: зб. наук. праць: спецвипуск «Сучасні тенденції у педагогічній освіті України та Ізраїлю: шляхи до інтеграції». Одеса, 2011. С. 80-87.
2. Лук'янченко І. О. До питання формування граматичної компетенції студентів мовних факультетів. *Наука і освіта*. 2011. № 5/СІ. С. 98-101.
3. Лук'янченко І. О. Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Порівняльна типологія англійської та української мов» (для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спец. 014 Середня освіта. Мова і література (англійська)). 2-ге вид., випр. та доп. Одеса: Університет Ушинського, 2021. 75 с.
4. Лук'янченко І. О. Робоча програма навчальної дисципліни «Порівняльна типологія англійської та української мов» для здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнем ОПП Середня освіта (Мова і література (англійська)), спеціальність 014 Середня освіта (Мова і література (англійська)). Одеса: Університет Ушинського, 2021. 22 с.

Просяна Д.І.,

аспірант Запорізького національного університету

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАСТОСУВАННЯМ НАУКОМЕТРИЧНИХ ПЛАТФОРМ

Система вищої освіти України перебуває на стадії реформування та трансформації до європейського освітнього простору. Пріоритетним напрямом державної політики є необхідність вдосконалення та освітніх інноваційних технологій, підвищення якості освіти, оновлення змісту і форм викладання дисциплін про що наголошено в законах України «Про освіту», «Про вищу освіту».

Інформаційно-комунікаційна компетентність передбачає формування у майбутніх науково-педагогічних працівників певну систему інформаційно-аналітичних умінь, згідно якої можуть сформуватися такі уміння: уміння здійснювати пошук інформації, уміння аналізувати інформацію, уміння критично оцінювати інформацію, уміння творчо переробляти інформацію, уміння здійснювати рефлексію. На нашу думку перераховані уміння дозволять орієнтуватися в світовому інформаційному просторі з використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій, що зумовлено сучасними вимогами ринку праці та дозволить розвинути мотивацію до самоорганізації та гнучкі в методах і формах опанування нових знань і навичок.

На нашу думку, авторитетними платформами для реалізації проведення якісного аналізу та дослідження інформаційних потреб майбутніх науково-педагогічних працівників є міжнародні наукометричні бази даних як Web of Science (WOS), Scopus, Google Scholar. Пошукові наукометричні системи працюють у відкритому доступу, є зручними у використанні, включають в себе велику кількість наукових публікацій, наукових журналів та матеріалів провідних міжнародних конференцій. Застосовуючи наукометричні бази даних дозволяє побудувати стратегії пошуку, визначення проблематики теми дослідження, здійснити добір необхідної інформації для вирішення проблемного питань.

Останнім часом у педагогічній науці з'явилася ціла низка досліджень з питань інформаційно-аналітичної підготовки спеціалістів. Проте ці роботи не мають універсального характеру, оскільки їхні автори розглядають інформаційно-аналітичну компетентність фахівців окремих галузей: майбутніх економістів (Н. Баловсяк), майбутніх магістрів фізико-математичної освіти (О. Гайдамак), майбутніх вчителів технології (О. Зайцева), керівників професійно-технічних навчальних закладів (Л. Петренко), майбутніх фахівців з обліку та оподаткування (В. Шевченко).

З'ясувавши питання формування інформаційно-аналітичної компетентності фахівців окремих галузей нами запропоновано універсальну систему інформаційно-аналітичних вмінь майбутніх науково-педагогічних працівників, яка представлена на рис. 1.

Рис. 1. Система інформаційно-аналітичних умінь
Джерело: <https://www.mindmeister.com/>

Доречними інструментами з формування зазначених інформаційно-аналітичних вмінь є міжнародні наукометричні платформи, такі як: Web of Science (WOS), Scopus, Google Scholar, електронні каталоги бібліотек, інституційні репозитарії. Важливе значення в аспекті формування інформаційно-аналітичних компетентностей є дотримання здобувача всіх вимог до академічної доброчесності та протидії плагіату в наукових роботах, тому в нагоді стануть сервіси перевірки на плагіат як Advego Plagiatus, Viper, Anti-Plagiarism, eTXT та онлайн-сервіси: PlagiarismCheck, StrikePlagiarism.com, Unicheck, Istio.com, Plagiarism Detector, Plagium.

Розглянемо результати застосування наукометричних баз даних відповідно до універсальної системи інформаційно-аналітичних умінь.

1. *Уміння здійснювати пошук інформації.* При застосуванні міжнародних наукометричних платформ можливо визначити шляхи можливого одержання інформації методом вибору наукометричної бази даних Web of Science (WOS), Scopus. Для підвищення ефективності пошуку необхідна попередня реєстрація. Платформи Web of Science та Scopus є комерційними, проте заклади вищої освіти України мають доступ до відповідних баз даних, тож зареєструватися можливо в локальній мережі закладу.

Наступним кроком є побудова стратегії пошуку на основі сформованих інформаційних потреб. Для задоволення інформаційного запиту необхідно розробити послідовну методику, а саме: ключові слова, роки видання,

автори, країна, організація. Пошук інформації тісно пов'язаний з збереженням інформації, зручними інструментами є: збереження результатів пошукових запитів до яких можливо повернутися в будь-який час, а також такі інструменти як EndNote в Web of Science та Mendeley в Scopus та звичайно збереження в текстові формати документів.

2. *Уміння аналізувати інформацію.* Основними показниками сформованості навичок до аналізу інформації можна виділити такі як: визначення проблематики теми дослідження, вибір необхідної інформації для вирішення проблемного питання, з'ясувати надійність джерела інформації, визначення інформації, якої недостатньо та одержання через співставлення інформації з інших джерел або сформулювати додаткові ключові поняття.

Корисними інструментами для формування навичок аналізувати результати пошуку в наукометричних базах даних. При виборі інструменту відкриється вікно демонстрації, яке містить декілька вкладок, кожна з яких має набір графіків і діаграм. Зазначені графіки та діаграми можуть бути використані для повнішого розуміння пошукових результатів. Важливо, що графіки містять контекстні поля, що показують значення певних точок на графіку з можливістю за кліком на точку перейти до відфільтрованих за її значенням результатів. Також важливими інструментами аналізу є аналіз цитувань, . h-індекс автора або організації, аналіз журналів та ін.

3. *Уміння критично оцінювати інформацію.* Навички з оцінки вірогідності, надійності застосованої інформації на вміння інтерпретувати інформацію отриману в результаті задоволення інформаційних потреб на підставі сформованих попередньо знань. Звичайно, авторитетність одних із найбільших світових наукометричних платформ метою яких була і залишається критична оцінка провідних світових видань за допомогою кількісної статистичної інформації, основаної на даних літературних посилань.

4. *Уміння творчо переробляти інформацію.* У зв'язку з широким застосуванням інформаційних технологій процес добору інформації стає знано простішим, тому постає проблема в унікальності вироблення інформації. Плагіат становить значну загрозу в формуванні інформаційно-аналітичних компетентностей майбутніх науково-педагогічних компетентностей, а саме загрожує розвитку креативного мислення та здібностей до самостійної інноваційно-дослідницької діяльності. Для уникнення проявів запозичень доцільно використовувати системи автоматичного розпізнання плагіату наприклад безкоштовні програми: Advego Plagiatius, Viper, Anti-Plagiarism, eTXT та онлайн-сервіси: PlagiarismCheck, StrikePlagiarism.com, Unicheck, Istio.com, Plagiarism Detector, Plagium та ін.

5. *Уміння здійснювати рефлексію.* Розвиток рефлексії в процесі формування інформаційно-аналітичної компетентності полягає в організації власного інформаційно-аналітичного росту, його розширенню та поглибленню умінь аналізувати одержані результати, уміння підтвердити або спростувати сформульовані висновки з метою окреслення нових завдань.

Дослідивши процес застосування наукометричних платформ та інших онлайн-сервісів відповідно до універсальної системи інформаційно-аналітичних умінь слід зазначити, що сучасні світові наукометричні платформи є достатньо авторитетними та гнучкими, що дає можливість майбутнім науково-педагогічним працівникам розширити та сформувати необхідні вміння ефективної роботи з великими об'ємами інформації. Вміння аналізу та оцінки, здатність в майбутньому здійснювати обґрунтовані висновки, здатність до прийняття рішень, що в значній мірі забезпечує формування основних складових інформаційно-аналітичних компетентностей та застосування в професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Марченков С.М. 2020 Педагогічні умови формування інформаційно-аналітичної компетентності як ключової складової фахової компетентності майбутніх офіцерів ЗСУ. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти*. 2020. С. 138-141.
2. Петренко Л. М. Експлікація поняття «інформаційно-аналітична компетентність». *Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України: стан та перспективи*. 2012. Вип. 3. С. 69-78.
3. Спирін О. М., Яцишин А. В., Іванова С. М, Кільченко А.В., Лупаренко Л.А. Модель інформаційно-аналітичної підтримки педагогічних досліджень на основі електронних систем відкритого доступу *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Т. 59. Вип. 3. С. 134-154. URL.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2017_59_3_15. (дата звернення: 09.12.2021).

Черчата Л.М.,

кандидат педагогічних наук

доцент кафедри загального і слов'янського мовознавства та іноземних мов
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

<https://orcid.org/0000-0002-4335-3282>

СПЕЦИФІКА АКАДЕМІЧНОГО ДИСКУРСУ В СИСТЕМІ ІНСТИТУЦІЙНИХ ДИСКУРСІВ

Дискурс в сучасній гуманітарній традиції трактують як вербально артикульовану форму об'єктивації змісту людської свідомості, регульовану домінуючим у тій чи тій соціокультурній традиції типом раціональності. Вказана специфіка повною мірою розкривається в інституційному дискурсі як специфічному різновиді дискурсу, що базується на формальному підході до його учасників та регламентованості їх слів та дій.

В. Карасик розмежував персональний та інституційний види дискурсів. Персональний вид дискурсу відмінний тим, що в ньому беруть участь співрозмовники, між якими існує міжособистісний зв'язок, тому такий вид дискурсу прийнято називати особистісно-орієнтованим. Він реалізується в ситуаціях побутового спілкування, в сфері філософії та мистецтва. Інституційний дискурс поєднує людей на основі формальної приналежності до певних соціальних інститутів та дії з позиції соціальних статусів, тому такий дискурс категоризується як статусно-орієнтований [2, с. 120]. Він є мовленнєвою взаємодією представників соціальних груп чи інститутів один з одним, з людьми, що реалізують свої статусно-рольові можливості в рамках сформованих суспільних інститутів, кількість яких визначається потребами суспільства на конкретному етапі його розвитку [2, с. 193].

П. Штомпка визначає соціальний інститут як набір правил, що пов'язаний із певним соціальним контекстом, який допомагає реалізації важливих соціальних функцій [5, с. 129]. Ці правила регламентують поведінку та спілкування людей, в нормуюючи таким чином соціальну взаємодію. Соціальний контекст відіграє визначальну роль в існуванні різних соціальних інститутів та перебігу суспільних процесів. Їхнім ключовим механізмом є «соціальне відтворення», тобто певні соціальні норми, що регулюють індивідуальну та колективну поведінку людей, стандарти соціальних груп та громадських інститутів, що своєю чергою регламентує змістовну та формальну сторону інституційних дискурсів, адже поведінка людей регулюється відповідно до соціальних норм і очікувань» [7].

Інституційний дискурс виділяється на підставі системотворчих ознак: мети, учасників спілкування, хронотопу, жанрової специфіки та характеристики висловлювань. Мета завжди зумовлена сферою впливу соціального інституту, а учасники – це представники інституту або люди, які

підпадають під регулювання ним. Хронотоп як важлива характеристика дискурсу був виокремлений М. Бахтіним та трактувався ним як встановлені показники часу та місця, характерні для конкретного виду дискурсу [1]. Часопростір інституційного дискурсу продиктований специфікою самого соціального інституту, адже є чітко формалізовані часові рамки та встановлене місце. Висловлювання в рамках інституційного дискурсу мають ритуалізовану (форми ввічливості, текстове обрамлення) та змістову (факти, тези, аргументи) частини, які викладаються з використанням характерних слів та словосполучень.

Академічний дискурс є складовою системи інституційних дискурсів, адже він має яскраво виражені інституціалізовані ознаки. Мета академічного дискурсу пов'язана із вноормованою та структурованою передачею накопичених певною наукою знань та формування висококваліфікованих фахівців, які зможуть плідно реалізовувати ці знання в конкретній галузевій царині. При цьому саме в полі академічного дискурсу відбувається синтез актуальних досягнень науки та практики. Академічні тексти, представлені в жанрах статті, дисертації, монографії, мають на меті достовірно інформувати про предмет дослідження. Для академічних текстів характерні логічність, стрункність, об'єктивність викладу, науковість, стислість вираження інформації, термінологічність й аргументованість.

Учасниками академічного дискурсу є суб'єкти освітнього процесу: викладачі, що здійснюють освітню діяльність, і студенти, що виступають рівними учасниками комунікації, а також вчені-дослідники як носії наукової інформації та представники наукової спільноти. Завдання вченого-викладача – не лише здобути знання, оцінити їх та повідомити про них громадськості, а й підготувати нових вчених. Водночас академічний дискурс має бути орієнтований і на непідготовлену або недостатньо підготовлену в науковому плані аудиторію. Адресантами можуть виступати студенти, які навчаються на різних рівнях вищої освіти, а тому подача інформації для кожного з рівнів має відрізнитись складністю та насиченістю фактами. У межах академічного дискурсу можливі як симетрична комунікація, тобто ситуація обміну інформацією між рівними за статусом і знаннями партнерами, так і асиметрична комунікація, характерна для освітньої діяльності, під час якої відбувається передача інформації партнеру, що має інший соціальний статус та запас знань.

Хронотоп академічного дискурсу чітко визначений часом, визначений навчальним процесом чи академічною дискусією та спеціальними приміщеннями і обстановкою, типовою для наукового спілкування. Оскільки спілкування може бути усним і письмовим, для усного дискурсу підходять зал засідань, лабораторія, кафедра, кабінет вченого, а для письмового характерним місцем є бібліотека.

С. Шепітько вказує на такі риси академічного дискурсу як наявність визначеної тематики, прецедентних текстів та кліше, визначеності стратегії створення та впливу на читачів чи слухачів. Саме ці особливості споріднюють академічний дискурс із науковим, проте не ототожнюють ці два дискурсивні поля [5]. Основна мета наукового дискурсу – продукування нових наукових фактів, що стають основою дискусії між вченими, тоді як в академічному дискурсі відбувається балансування між продукуванням знання та його засвоєнням.

Академічний дискурс існує в усній та писемній формі. Відмінності між усною та писемною формами визначаються, з одного боку, жанровими вимогами наукових текстів, а з іншого, необхідністю взаємодії автора тексту з аудиторією чи читачами. Для усних академічних дискурсивних практик характерна значно більша свобода у мовних та немовних засобах вираження позиція автора, водночас вимоги до письмових текстів значно суворіші. Вимоги наукового стилю проєктуються на академічний дискурс в цілому, а результатом цієї проєкції виступає набір чітких уявлень про властивості академічних текстів. Найпоширенішим із них є уявлення про авторську неупередженість та об'єктивність. Відступи від вимог наукового стилю розглядаються як небажані прояви суб'єктивності, що суперечить об'єктивності наукового знання.

Отже, академічний дискурс є сформованою в певних соціальних рамках, інституційно організованою та тематично визначеною послідовністю висловлювань, що конструюється для переосмислення та передачі актуальних наукових здобутків, та має на меті формування зв'язку між поколіннями науковців, забезпечуючи інституційну цілісність науки та освіти.

Список використаних джерел

1. Бахтин М.М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике. URL: <http://philologos.narod.ru/bakhtin/hronotop/hronmain.html>.
2. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена, 2002. 477 с.
3. Лисенко О.М. До питання класифікації дискурсу в сучасному мовознавстві. URL: http://dglib.nubip.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/7981/1/Lysenko_O_M_2018.pdf.
4. Чубатенко О.М., Кирилонко О.М. Наука як соціальний інститут та об'єкт політичного управління. URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/12/7.pdf>.
5. Шепітько С.В. Науковий via академічний дискурс: питання типології. URL: <https://periodicals.karazin.ua/foreignphilology/article/view/2562/2303>.
6. Штомпка П. Социология. Анализ современного общества. Москва : Логос, 2005. 664 с.
7. Warschauer M. Technology and social inclusion: rethinking the digital divide. URL: https://www.researchgate.net/publication/31775276_Technology_and_Social_Inclusion_Rethinking_the_Digital_Divide_M_Warschauer.

КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

Волошук М.М.,

науковий співробітник Почаївського історико-художнього музею

ПРОСАКРАЛЬНІ РОЗУМІННЯ ТАЇНСТВА ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВІР'ЯН

Перебуваючи у реальному ритмі світського сьогодення, спостерігаючи за роллю будь яких інновацій і явною трансформацією образу сучасної науки неодноразово переконуємося, що просакральний зміст нашого земного буття несе неабияких вплив на нас і на усе те, що відбувається навколо нас і з нами персонально.

Сукупності знань, умінь, навичок і здібностей особистості проявляються у компетентнісному підході до усіх сфер життя і діяльності людини.

Життя кожного з нас прямує двома напрямками: світським і духовним. Найціннішим для людини, як для вірянина, має бути духовний напрям життя, адже кожен з нас є творінням Божим і Його подобою, тому й цінувати ми повинні, перш за все, духовну сторону нашого земного буття, а ось світська наша спрямованість має проявлятися не в меті накопичити, набути чи просто мати, а застосувати світське набуте для покращення духовного перебуваючи у вирі світських подій.

Кожен вірянин знає, що існує Таїнство Хрещення яке є одним із найцінніших і найвагоміших на початку життєвого буття людини. Народження людини, як профізіологічна сторона надто звична, а ось духовного початку життя бажає кожен з нас, адже це є важливе таїнство сакрального змісту.

Хрещення – таїнство, безмірно вагомий церковний обряд, початок духовного життя і зростання людини, дійство, яке несе лише позитив для формування людини як творіння Божого. Саме хрещення для вірянина розуміється як відчуження від усього гріховного, негідного, недоброго, тому й відбувається воно [хрещення – М.В.] на початку життя людини, зразу ж після народження, щоб людина не встигла ввійшовши у цей земний світ впасти у гріховну круговерть.

Батьки, які вирішили похрестити своє новонароджене дитя зразу ж після народження зробили для такої дитини найцінніший подарунок на рівні духовному і світському.

З хрещення людини починається реальне духовно багате життя людини, навернення до існуючих життєвих істин і чистот, облагородження сили духу, перший реальний крок до навернення до свого Творця, реєстрація у Його книзі життя вічного.

При здійсненні таїнства хрещення не потрібно шукати якогось особливого дня чи години, це все світського змісту бачення, які можуть носити ще й язичницький якийсь подум. Щодо імені того, хто хреститься або ж кого хрестять, то тут важливу роль може мати порада духівника, того хто здійснюватиме обряд хрещення, первинна думка батьків або порада хрещених батьків. З давніх давен батьки охрещаячи своїх дітей вибирали день пам'яті святого покровителя якому щиро молилися, якого духовно любили і вважали своїм першим молитвеником-помічником перед Всевишнім. При хрещенні надівання хреста на шию новонародженого по світському і народженому духовно вважалось традицією сакрального оберегу, силою проти нечисті і негативу. Також спеціальне біле полотно, яке мало і має назву «крижмо» означало чистоту і духовне очищення, початок нового сильного духовно життя, ним обгортали [замотували після хрещенської купелі – М.В.] новохрещеного. Ці просакральні обрядові речі: натільний хрестик, крижмо, в основному дарувалися хрещеними батьками своїй хрещеній дитині, похреснику.

Традиційно наші предки вважали за доречне вибирати хрещених батьків з тих людей, які були близькими (духовно і світсько) для сім'ї. Щодо підготовки до обряду хрещення, то полягала вона в усвідомленні того, що це є дуже відповідальна місія бути хрещеними батьками перш за все духовна місія, не суть цінності подарунків і світських обдаровувань, а саме молитвенної підтримки.

Хрещеними батьками можуть бути особи чоловічого роду від 14 років, а жіночого – 13 років, церква визнає такий світський і водночас духовний вік для хрещених. Кровні родичі, окрім батьків можуть бути хрещеними новохрещеного, але наша слов'янська практика хрещення мало практикує, а то й зовсім ні, щоб хрещеними були брати чи сестри, дідусі чи бабусі, а ось дядько чи тітка по материній або ж батьковій лінії вважається вже має право бути хрещеними для новохрещеного

Таїнство Хрещення дитини як духовного народження сприймалося як вагома духовно радісна подія і завжди залишалася у пам'яті людей, родини, чимось світлим, добрим і безмірно душевним.

Різнорідне віросповідання батьків вважалось недобрим знаком, але тут на поміч завжди приходив священик, духівник, і вдало роз'яснював ситуацію яка складалася. В давнину всі питання організації і проведення

обряду хрещення на рівні храму Божого покладалися на служителя церкви до якої ходили молитися батьки дитини, навіть ім'я дитини більшою мірою залежало від поради священика батькам. Сучасне сьогоднішня продиктовує нам абсолютно змінені бачення усіх у цьому питанні, але найціннішим залишається існування самого обряду хрещення.

Заочна участь у хрещенні вважалася і вважається небажаною, а ось щодо кількості хрещених батьків, то на сьогоднішній день є велика дозволеність, головне, щоб дитина яку охрещують і хрещені батьки були одного віросповідання.

В стародавній церкві для одного похресника був один хрещений або ж одна хрещена мама: для чоловічої статі – тато, а для жіночої мама. Пояснювалося це тим, що практична сторона обряду хрещення ще починаючи із V століття була дещо іншою, адже хрестилися більшою мірою у дорослому віці і щоб не соромитися оголеного або ж напів оголеного тіла, то похресники мали бути однієї статі із своїми хрещеними. Коли у світське життя увійшла практика хрестити дітей, то хрещених батьків стало двоє, а згодом і навіть кілька пар, але церква була спочатку проти великої кількості хрещених батьків, але згодом пройшли роки і осмислилися правильні догмати таїнства хрещення і кількість хрещених стала помірною і прийнятною для такого високого таїнства як хрещення.

Від початків християнства і до сучасного сьогоднішня багато чого відбулося й видозмінилося, але саме головне, що ми усі намагаємося берегти і дотримуватися наших славних духовних і світських повчань і традицій.

Корженівська В.С.,
здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Київського університету імені Бориса Грінченка
науковий керівник: **Мельник Г.М.,**
кандидат історичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права
Київського університету імені Бориса Грінченка

АНАЛІЗ НАЙПОПУЛЯРНІШИХ КУЛЬТУРНИХ ОБ'ЄКТІВ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Кожна країна має певну сукупність туристичних пам'яток. Вони могли виникнути природним або антропогенним способом, бути історичними або сучасними атракціями. Вважається, що найбільш привабливими для відвідувачів є унікальні у своєму роді об'єкти, такі, що несуть за собою певну історію, мають незвичний зовнішній вигляд або відповідають особистим інтересам людини. Республіка Польща має надзвичайно широкий перелік туристичних дестинацій на будь-який смак, адже це країна має велике історичне минуле – від перебування у найбільших державних союзах до повного зникнення з карти і стрімкого розвитку після відродження незалежності. Інші туристичні об'єкти, що виникли природним шляхом, користуються попитом для активного туризму, спорту тощо.

Аналізуючи унікальні та цінні дестинації, у першу чергу слід звернутись до переліку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО в Польщі. Таких налічуємо 16 на території країни: 15 культурних об'єктів та 1 природного походження.

Щодо їх розташування, більшість пам'яток знаходиться на півдні країни. Крім того, що ці об'єкти визнані унікальним надбанням усього людства, більшість з них є найбільш туристично привабливими у країні. Серед них:

Історичний центр міста Краків. Дослідження, проведені Малопольською туристичною організацією для мерії Кракова, повідомили про 14 млн відвідувань міста у 2019 році [5]. У порівнянні з 2018 роком, кількість прибуттів сюди збільшилась на півмільйона. Щодо Старого міста Кракова, це пішохідна територія з найбільшою кількістю історичних об'єктів у місті. Вони об'єднані між собою спеціальним маршрутом під назвою «Королівська дорога» - приблизно таким маршрутом у минулому поважні гості подорожували містом за запрошенням короля Польщі. Понад 69,6% гостей заявляють, що в майбутньому вони повернуться до Кракова, а 75,7% рекомендуватимуть Краків своїм друзям [5].

Соляні копальні Величка та Бохня – у минулому промислові об'єкти, найстаріші у своєму роді в Європі (датуються XIII ст.). Королівські соляні шахти Величка та Бохня демонструють етапи розвитку гірничої техніки в Європі з XIII по XX століття [12]. У 2018 році маршрути соляної шахті

"Величка" відвідало майже 1,75 мільйонів туристів із понад 170 країн світу [9].

Аушвіц-Біркенау – один із символів жорстокості усього ХХ століття, головний з концентраційних таборів нацистської Німеччини часів Другої світової війни. Аушвіц поєднував винищення з примусовою працею. Це місце є трагічним для багатьох народів, представники яких були тут винищені [1]. У 2018 році 2,15 млн людей з усього світу відвідали місця колишнього німецько-фашистського табору [2].

Історичний центр Варшави – Старе місто столиці Польщі, яке на 85% було зруйноване під час Другої Світової війни. Відбудова історичного центру тривала до середини 1960-х [4]. Центр включає у себе Ринок Старого Міста Варшави, Кафедральний собор Івана Хрестителя, Королівський замок у Варшаві, Костел Святого Мартина, Варшавський барбакан та інші пам'ятки архітектури. Звіт "Туризм у Варшаві" демонструє, що у 2018 році місто відвідало 24 млн туристів (10,4 млн) разом з одноденними відвідувачами (13,6 млн) [9].

Середньовічний міський комплекс міста Торунь – збудований Тевтонським орденом у середині 13 століття як основу для завоювання та евангелізації Пруссії. Це оригінальний приклад планування середньовічного міста, заснованого на сітці кварталів, вулиць та будівельних блоків, розроблених відповідно до стандартів 13 століття [6]. За підрахунками Інформаційно-туристичного центра Торуня, у 2018 році місце відвідали 2,35 мільйона туристів. [10].

Замок Тевтонського ордену в місті Мальборк – найповніший приклад готичного цегляного замкового комплексу в характерному Тевтонському ордену стилі. Розбудова цього замку відбувалась незалежно від того, який стиль панував у замках Західної Європи та Близького Сходу того часу [3]. У 2018 році ця пам'ятка архітектури встановила свій власний рекорд - замковий музей відвідало рівно 740 тис. осіб, що приблизно на 110 тис. більше, ніж у 2017 році [7].

Зала Століття у Вроцлаві – приклад нового використання залізобетонних конструкцій у будівництві. На момент виконання архітектурного проєкту, це був найбільший у світі залізобетонний купол у світі. Будівля не має аналогів у світі з точки зору архітектурної форми, специфічної технології будівництва та матеріалів. Зала може розмістити одночасно до 10 тис. відвідувачів [8]. У Залі відбуваються виставки, зустрічі та з'їзди тощо. Папа римський Іван Павло II назвав Вроцлав «містом зустрічей, містом, яке єднає, в якому зустрічаються духовні традиції Сходу та Заходу» [11].

Дерев'яні церкви Карпатського регіону Польщі та України – шістнадцять дерев'яних церков, що розташовані в межах гірських хребтів польських та українських Карпат, є видатними зразками колись поширеної в слов'янських країнах православної церковної традиції будівництва з дерева.

Церкви є популярними серед шанувальників архітектури християнської церкви [13].

Список використаних джерел

1. Auschwitz Birkenau. Офіційний сайт ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL: <https://whc.unesco.org/en/list/31> .
2. AUSCHWITZ. Ponad 2 mln turystów odwiedziło Miejsce Pamięci. Інтернет-портал міста Освенцим [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oswiescimonline.pl/auschwitz-ponad-2-mln-turystow-odwiedzilo-miejsce-pamieci/> .
3. Castle of the Teutonic Order in Malbork. Офіційний сайт ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://whc.unesco.org/en/list/847> .
4. Historic Centre of Warsaw. Офіційний сайт ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://whc.unesco.org/en/list/30/> .
5. Małopolską Organizację Turystyczną dla Urzędu Miasta Krakowa. Ponad 14 milionów turystów odwiedziło Kraków. [Електронний ресурс]. – Режим доступу https://www.krakow.pl/aktualnosci/235436,26,komunikat,ponad_14_milionow_turysto_w_odwiedzilo_krakow.html
6. Medieval Town of Toruń. Офіційний сайт ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://whc.unesco.org/en/list/835_
7. Muzeum Zamkowe w Malborku pobilo rekord. W 2018 roku odwiedziło je ponad 740 tys. Turystów. Офіційний-інтернет портал «Radio Gdansk» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<https://radiogdansk.pl/wiadomosci/item/88100-muzeum-zamkowe-w-malborku-pobilo-rekord-w-2018-roku-odwiedzilo-je-ponad-740-tys-turystow/88100-muzeum-zamkowe-w-malborku-pobilo-rekord-w-2018-roku-odwiedzilo-je-ponad-740-tys-turystow> .
8. Centennial Hall in Wrocław.. Офіційний сайт ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://whc.unesco.org/en/list/1165> .
9. Raport «Turystyka w Warszawie za 2018 r.» Warszawska Organizacja Turystyczna [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wot.waw.pl/wiedza/> .
10. Toruń w zeszłym roku odwiedziło aż 2,35 mln turystów. Офіційний-інтернет портал видання «Wyborcza.pl» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://torun.wyborcza.pl/torun/7,48723,24699545,torun-odwiedzilo-w-zeszlym-roku-az-2-mln-turystow.html?disableRedirects=true> .
11. Sala Stulecia. Офіційний сайт Польської туристичної організації [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://www.polscha.travel/uk/viznachn%D1%96-pamiatki/iunesko/zala-stol%D1%96ttia-u-vrotclav%D1%96> .
12. Wieliczka and Bochnia Royal Salt Mines. Офіційний сайт ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://whc.unesco.org/en/list/32/>
13. Wooden Tserkvas of the Carpathian Region in Poland and Ukraine. Офіційний сайт ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://whc.unesco.org/en/list/1424>

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ. ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ

Богданець І.М.,

аспірант кафедри політології та публічного управління
Волинського національного університету імені Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ ЗНАКОВОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ РЕАЛЬНОСТІ У ВІРТУАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Віртуальне конструювання опосередковане комп'ютерними технологіями є закономірним результатом розвитку техніки. Якщо примітивні (прототипні) технології були сумою мислення, творчого потенціалу людини, пізнання, маніпуляцій з предметами об'єктивної реальності, метою яких була адаптація до умов навколишнього середовища шляхом задоволення базових матеріальних потреб, то у ході власного розвитку і з трансформацією антропологічного проекту у постіндустріальному періоді, підвищення значення нематеріальних потреб спричиняє створення віртуальної реальності (додаткової, пластичної та відкритої до маніпуляцій площини реальності, штучно створеної на основі керованих правилами логіки об'єднань знаків, що функціонують у межах регламентованих певною мовою програмування).

Базовим елементом віртуальної реальності є знак – відкритий до чуттєвого сприйняття об'єкт, що виконує функцію заміщення та є результатом симбіозу об'єктивних і суб'єктивних характеристик замінюваного предмета чи явища.

Сукупність знаків утворює віртуальний конструкт – об'єкт віртуальної реальності, що є актуалізованим за допомогою комп'ютерного обладнання об'єднанням знаків, що регулюються певними правилами логіки у межах певної мови програмування.

Віртуальне середовище побудоване за допомогою віртуальних конструктів є спрощеним віддзеркаленням світу. Висхідною точкою віртуального конструювання є наслідування онтологічних закономірностей творення матеріальних об'єктів, як прототипів. Каузальність процесу

творення об'єктів обумовлена такими елементами: 1) матеріал; 2) форма; 3) ціль; 4) майстер [1].

Найважливішим елементом творення є четверта причина, адже саме людина актуалізує річ у матеріальному просторі з власної свідомості [4] та підсвідомості [3] шляхом реалізації стимульованої потребами потенції.

Слід зауважити, що реальні конструкти втілюються у тлінній матерії, що закладає у механізм творення природну саморегуляцію згідно якої нове заміщує старе. Матеріалом віртуальних конструктів є знак, що свідчить про те, що продукти віртуального конструювання уникають фінального етапу буттєвого циклу – матеріалізації, а отже, природна саморегуляція на них не впливає, вони необмежені у своєму існуванні. Їм не характерні фізичні властивості, вони функціонують поза простором та часом, тому, не піддаються руйнуванню. Навіть, після втрати актуальності ці об'єкти продовжують своє буття, як пасивні частинки загального потоку.

Поки що, в області віртуальної реальності ми спостерігаємо накопичення одноманітних, стандартизованих конструктів, адже всіх їх об'єднує ідентичний матеріал – знак. Хоча знак є матеріальним та чуттєво сприйманим субстратом, він лише представляє об'єкти, тому віртуальні об'єкти не зможуть повною мірою вдовольнити фізіологічні потреби [2], адже це обов'язкові умови існування людини. Однак, вони значною мірою задовольняють нематеріальні потреби [2], що є по своїй природі більш абстрактними та індивідуальними. Сьогодні ми часто зустрічаємо приклади підміни складових соціальних, престижних або духовних категорій легкодоступними віртуальними двійниками, проте, слід зазначити, що така тенденція поступово знецінює реальні здобутки.

Отже, віртуальна реальність – це корисний інструмент у роботі з інформацією та практично невід'ємний елемент сучасної міжособистісної комунікації, але глобальне віртуальне конструювання впливає на якість життя і, слід зазначити, що неконтрольоване відтворення віртуальних конструктів призводить до віртуальної експансії шляхом нагромадження інформаційних потоків, а отже до посилення взаємозалежності людини та віртуальної реальності.

Шляхом розв'язання цієї проблеми є наслідування природної регуляції, яка реалізується у науці за допомогою синергетичного підходу.

Список використаних джерел

1. Aristotle, Judson L. *Metaphysics*/ Aristotle (2019) Oxford, United Kingdom; New York, NY: Oxford University Press.
2. Maslow A. *Classics in the History of Psychology*/A. H. Maslow (1943) *A Theory of Human Motivation* [Electronic resource] / Abraham Maslow // *Classics in the History of Psychology*. – Mode of access: <http://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm> (date of access: 20.12.2021).
3. Флоренский П.А. *Сочинения в четырех томах. Том 3 (1)* / Павел Александрович Флоренский. – Москва: Мысль, 2000. – 621 с. – (Философское наследие; т. 128)].
4. Хайдеггер М. *Вопрос о технике* // Хайдеггер М. *Время и бытие: Статьи и выступления* / Пер. с нем. В. В. Бибихина. – М. : Республика, 1993. – С. 221–238.

Воловенко І.В.,

кандидат філологічних наук, доцент,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ЕКСПЛІЦИТНІ ТА ІМПЛІЦИТНІ ПРОЯВИ МЕТАМОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Сьогодні надзвичайно важливу роль відіграє мова в політичному житті суспільства. Сучасний політичний дискурс, крім нейтральної, активно поповнюють високопарна, урочиста лексика і фразеологія, емоційно забарвлені слова, бездієслівні фрази, риторичні запитання, вигуки, повтори, чергування експресивних і стандартних мовних засобів тощо. Усі перелічені прийоми є невід'ємними для політичної комунікації, оскільки в умовах жорсткої конкуренції суб'єктам політичної діяльності необхідно висловлювати свою точку зору чітко і ясно, переконувати співрозмовника у своїй правоті, залучати до підтримки своїх ідей якнайбільшу кількість прихильників. Політичний оратор у промовах намагається уникати лексем та фраз, які можуть бути двояко трактовані. Саме метамовні елементи (рефлексиви) є тією допоміжною складовою, яка зводить нанівець різночитання певних політичних дискурсів. Тобто метамовні рефлексиви в політичному тексті допомагають усувати комунікативні непорозуміння та невизначеності.

З їх допомогою кожен політичний оратор, відображаючи у своїх промовах суб'єктивне бачення дійсності, звертаючись при цьому до численних культурних набутоків суспільства, їх символів, контекстних фонових знань, представляючи актуальну й суспільно значиму інформацію та політичні події, так чи інакше інструктує адресата, як сприймати чи реагувати на повідомлення [1].

Отже, крім основних елементів, політичний дискурс містить елементи, які не додають чогось нового у зміст судження, але направлені на те, щоб

допомогти реципієнту комунікації систематизувати, інтерпретувати або оцінити певну інформацію. Такі різноструктурні мовні одиниці, що експлікують коментар мовця (рефлексив), можна назвати вербалізованою оцінкою мовлення, яка може бути загальноприйнятою або авторською.

Вербалізовані оцінки промови можуть бути і проявом феномену метамовної критики, або дискурсивної діяльності, коли адресат та адресант характеризують уживані слова та висловлювання відповідно до системних властивостей мови та нормативно-стилістичних критеріїв, таким як одне значення, точність, чистота, доречність, милозвучність, різноманітність, багатство, ясність, логічність мови.

На думку М.В. Ляпона, одиницями «спеціального метамовного призначення», можна визнати лише ті, «за допомогою яких мовець контролює своє мовлення, здійснює самоконтроль у процесі словесного оформлення комунікативного задуму» [2].

Метамовне судження може мати імпліцитний характер. Основою імплікації є усвідомлення додаткового змістового або емоційного значення. Класичними виявами імпліцитного у політичному дискурсі є графіко-морфемні та графіко-лексичні гібриди, ігрова фонетизація письма, дефіксація, квотація, паренсис, авторська метафора як показник інтенції суб'єкта політичного процесу, семантична трансформація стійких лексичних сполук тощо.

У сучасному політичному дискурсі метамовна рефлексія може проявлятися й експліцитно, тобто може бути виражена метакоментарями або еквівалентами метакоментарів у промовах суб'єктів політичного процесу. У сучасних політичних дискурсах можемо бачити як політичні оратори піддають структурно-семантичній трансформації (лексична заміна компонентів, поширення структури, натяк або еліпсис, контамінація) стійкі лексичні сполуки, використовуючи їх як метамовний рефлексив. А також почасти для потрактування певних лексем, ситуацій тощо використовують метафору. Варто зазначити, що як метамовні рефлексиви можуть бути використані або трансформовані лише ті відомі вислови, прислів'я, приказки, фразеологізми, афоризми, цитати з книг і фільмів тощо, які є елементом ментальних особливостей суспільства та тісно пов'язані з соціальними, культурними процесами життєдіяльності громади, тобто тільки ті, що мають закріпленій смисл і в адресата, і в адресанта. Такі вислови мають подвійну культурну цінність, з одного боку, вони є джерелом зберігання накопичених століттями готових скарбів, а з іншого, джерелом породження нових.

Отже, метамовні рефлексиви є засобом зв'язності політичного дискурсу, служать для переключення, привернення уваги реципієнта на більш важливі, на думку політичного оратора, фрагменти тексту, допомагають розібратися у висловлюваннях, активізуючи анафоричні та катафоричні зв'язки тощо.

Список використаних джерел

1. Воловенко І.В. Біденко Є.В. Структура та специфіка метакоментарів у політичних текстах. Матеріали І Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Досягнення і перспективи науки, освіти та виробництва: 2020”. С. 90-92. Київ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://openscilab.org/wp-content/uploads/2020/12/dosjagnennja_i_perspektivi_nauki_osviti_ta_virobnictva-2020.pdf. [Дата останнього доступу 07.02.2021].
2. Ляпон М.В. (2000), Смысловая структура сложного предложения и текст : к типологии внутритекстовых отношений, Москва, Наука, 200 с.

UDC 8.80. 325.08

Efremov S.V.,

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer
of Department of Foreign Languages, Kharkiv National University of Pharmacy

MOTIVATION IN MASTERING THE ENGLISH SPEAKING SKILL

Abstract. Speaking skills were explained in the article. Two groups of motivation were studied in the article. Two types of motivation were discussed in the article. Important steps of improving speaking skills were generalized in the article. Types of competences were discovered in the article. Four elements of speaking skills were found in the article.

Keywords: motivation, competencies, learning process, elements, types, groups, steps.

Formulation of the problem. Motivation is one of the most significant things in learning process. Without motivation, it is difficult for the learner to achieve the purposes of the learning process. Making efforts to achieve his objective in mastering the speaking skills, the learner will be able to do. Everything depends on the learner. Step by step the learner will cope with this task.

State of the study. Analysis of philological literature proves convincingly, that in the middle of twentieth century generalizing publications started appearing over the study of the aspects of the problems of motivation in mastering speaking skills: Top five motivations for learning English (Steffanie Zazulak); Introduction to Motivation (John Atkinson); To stay motivated in English learning (Martine Holland); Role of motivation in learning of English (Martin Bernaus).

Presentation of the main material. Learning a second language makes the learner practice it without pressure which can bring about the especial result (positive attitude). Having a chance to learn English can make a learner have a positive attitude towards a language. The positive attitude can enhance the learner’s English acquisition ability and this attitude is a key to make learning successful since it may encourage learner to practice more. A learner who has positive attitude towards English language is more active and participates in English practice in the

English environment which eventually can make him become proficient in speaking English [1, p. 57].

The mastery of speaking skills in language became a priority for many foreign language learners, because the language learners often evaluate their success the way they improved their spoken language proficiency. Speaking skills are the pivotal skills of language which gradually develop, since the ability to communicate effectively affects the learner. The learner gains the self-confidence and improves his language skills. The significance of the mastering of the speaking skills arises itself, when the language learner realizes the impact, it would have on the success of using English orally later. The learner realizes that he needs to practice the English regularly during interaction in order to overcome shyness and hesitation. The lack of the interaction or the use of the language will negatively affect language learner in his communications. Therefore, language learner should be encouraged to participate in the acute interaction that takes place everywhere and the learner can be fluent in spoken language. So, application of the speaking skills in interactions are important. An interaction simplifies the comprehension and promotes the second language acquisition, in particular the speaking skills, where it paves a way for the learner to improve his language speaking skills. If the language learner, however, doesn't practice the language, he will not be the fluent speaker [2, p. 235–236].

A motivation plays a great role in learning language. It determines the learning process for the learner to carry out. The viewpoint, the motivation is related to the fields of social psychology and education in particular. According to the scientists who define two groups of the motivation having impact on the learner. They are:

Intrinsic motivation. It is a driving force for each learner to develop his speaking skills. Intrinsic motivation reveals itself in various ways. One learner uses the mirror techniques (he talks to himself when he is not able to find native speakers with whom to practice the English). Second learner enjoys listening to songs or podcasts and watching television movies in English. Understanding the native speakers in the real-life conversations provides a significant motivational boost. Third learner becomes motivated, when he understands the native speakers well and is able to express himself in English.

Extrinsic motivation. It pushes the learner to develop his speaking skills. Although the learner reached an acceptable level of speaking skill, he keeps developing his skills, so he can pursue a career in a field related to the English. Such learner becomes more motivated, when he speaks to the native speakers constantly at work [3, p. 91–92].

In order to improve English – speaking skills, it should apply following important steps, like:

1. ***Listening.*** It helps understanding of spoken language;

2. To be aware of body language. It can be signal if a learner listens to someone or not. Eye contact shows respect and signifies that one person listens to other person. Eye contact also helps someone stay focused on what the person says.

3. Asking questions. It is one of the ways for learning and improvement of understanding. Poor communication is a result of misunderstandings. Clarifying a point with someone also demonstrates to others that one person listens to other person.

4. To be brief. It is the best way to achieve clarity. It ensures, that it helps one listener to know what other person says.

5. To take notes. It is a good way to ensure that nothing is forgotten or miscommunicated. It reduces instances of miscommunication and mistakes [4].

6. Reading. It improves understanding of the English and knowledge of vocabulary.

7. Writing. It improves writing by understanding the model texts and how they're structured.

8. Speaking. It improves speaking by noticing the language, a learner uses in different situations [5].

One should point, that there are two types of orientation towards enhancement of motivation of the learner, like: integrative and instrumental orientations.

An integrative orientation reflects a personal interest in the people and the culture represented by the other group. It stresses an emotional involvement with other community. It is the desire to be a part of recognized or important member of the community or the society speaking the English. It is based on the interests in learning the language, to be associated or to be sociable with the people, who speak the language and the purpose or intention to participate or to integrate his English in that community. However, it sometimes involves emotion or affective factors.

An instrumental orientation emphasizes the practical value and advantages of learning a new language. An instrumental motivation involves the concepts of purely practical value in learning the English in order to increase learner's careers or business opportunities, giving them more prestige and power, accessing scientific and technical information [6, p. 52–53].

Speaking is defined as the learner's ability to express himself orally, coherently, fluently, and appropriately in a given meaningful context using correct pronunciation, grammar and vocabulary and adopting the pragmatic and discourse rules of the spoken language to show mastery of the following competencies:

Linguistic competence. It includes the following skills: 1. Use of intelligible pronunciation; 2. Use of grammatical rules accurately. 3. Use of relevant, adequate, and appropriate range of vocabulary.

Discourse competence. It includes the following skills: 1. Structuring discourse coherently and cohesively. 2. Managing conversation and interacting effectively to keep the conversation going.

Pragmatic competence. It includes the following skills: 1. Expression of a range of functions effectively and appropriately according to the context and register.

Fluency. It means speaking fluently demonstrating a reasonable rate of speech [7, p. 30–31].

Speaking competence is competence of having ability, power, authority, skills, knowledge. Speaking competence means conversation ability or conversation skills. It performs mutual interdependent, interactive nature of conversation. It is an awareness activity as well as feedback activity so that a series of tasks are developed to sharpen the learner's awareness on the activity and to assess his own progress performance. When those awareness and feedback activities are done gradually, automatic conversation becomes accustomed, speaking ability in this case is conversation skill needing the gradual practice, awareness [8, p. 19].

While mastering speaking skills, the learner tries to possess the four elements of speaking skills, like:

1. *Vocabulary.* To develop speaking skills, the learner first needs to know the right words. Vocabulary development begins when progresses happen from single words to sentences, when the learner has a vocabulary consisting of 150–300 words.

Vocabulary development is where the learner understands the meanings and pronunciations of words necessary for communication. When he understands what a word means, he can check what the word or sentence means. This is so important, so he can keep a conversation going. If he understands what the other person says and he knows what vocabulary must be used, he is a halfway to communicate effectively.

2. *Grammar.* Grammar includes lots of important areas for the spoken language such as an understanding of Tenses and the correct way to make up sentences and questions. Grammar helps a learner to convey information in a such way for the listener to recognize and understand.

3. *Pronunciation.* The learner learns how to pronounce words by listening to the people around him. Phonemic awareness affects it. It involves understanding the small units that make up the spoken language. Developing this ability in English can come from playing the language games and using the songs and the poems to be repeated. Phonics is the start to see the relationship between the sounds of spoken language and graphemes which are the letters and spellings representing sounds in written language.

4. *Fluency.* Fluency in the spoken language that naturally develops while using and practicing the speaking skills every day. Reading regularly (and out loud) is a good way to improve fluency as it introduces the learner to new

vocabulary and reinforces his knowledge of the spoken language. Fluency is the ability to hear words and understand them straight away. If the learner sees a word written down, he can read it aloud and pronounce it properly [9].

Conclusions. The motivation is the way for the learner to learn the English to speak the English using the speaking skills. It is a long process for the learner to carry out to achieve his objective, because the speaking skills are all important skills without which, it is difficult for the learner to speak the English. Day by day using the self – study learning will give the learner opportunity of getting over the obstacles coming his way.

References

1. Thanatchaporn Triwittayayon Nopporn Sarobol. Factors Enhancing English Speaking Ability: Perspectives from Thai High School Students and Their Teachers. Language Institute Thammasat University, Thailand. THAITESOL Journal, Vol. 31(1). – P. 57.
2. The Role of Learner-Learner Interaction in the Development of Speaking Skills Theory and Practice in Language Studies, Vol. 6, №. 2, P. 235–236. – 2016.
3. Ali Dincer. Proficient Speakers of English as a Foreign Language: A Focus-Group Study. Erzincan Binali Yildirim University, Turkey. IAFOR Journal of Education: Language Learning in Education Volume 8. Issue 1 – 2020. P. 91–92.
4. 5 ways to improve your communication skills [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.stepsgroup.com.au/5-ways-to-improve-your-communication-skills/>
5. British Council | Skills [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://learnenglish.britishcouncil.org/skills>
6. Huy Cuong Nguyen. Motivation in Learning English Language: A Case Study at Vietnam National University. European Journal of Educational Sciences, EJES March 2019. Edition Vol. 6 №.1. – Hanoi. – P. 52–53.
7. Dr. Aida Abd El Maksoud. The Effectiveness of a Task - Based Instruction program in Developing the English Language Speaking Skills of Secondary Stage Students. Zaher Ain Shams University Women's college Curricula and Methods of teaching Department. – P. 30–31.
8. Dr. Akhyak Anik Indramawan. Improving the Students' English Speaking Competence through Storytelling. American Research Institute for Policy Development. Pangeran Diponegoro Islamic College (STAI) of Nganjuk, East Java, Indonesia. – P. 19.
9. Speaking Skills [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.twinkl.com/teaching-wiki/speaking-skills>

Чайка О.М.,

кандидат педагогічних наук,

ст. викладач кафедри іноземних мов та методики викладання

Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

АВТОРСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ДІЙНОСТІ В ПОВІСТІ «МОРАЛЬ» С. КІНГА

Повість «Мораль» («Moralite») Стівена Кінга була опублікована в 2009 році. Через рік вона була включена як бонусна історія до повісті «Блокада Біллі» («Blockade Billy», 2010), а пізніше – уведена в антологію «Базар поганих снів» (2015). В останньому виданні письменник розкрив її задум: до створення цього твору автора підштовхнули питання філософії моралі в його власному житті. Основним джерелом сюжету стали спогади митця про роки юності: як він, дізнавшись про те, що має рідкісну групу крові, вирішив продати свою кров, щоб покращити своє матеріальне становище; як студентом бігав у магазин й писав есе за інших студентів, бо ті платили йому гроші. Але згодом він дізнався, що продавати себе за гроші непристойно, писати есе з літератури – теж непристойно. Тож зрозумів, що він – непристойна особистість, яка торгує кров'ю й письменницькими здібностями замість тіла. Усвідомлення цього загостило в його свідомості розуміння моральності, якого він не міг позбутися протягом багатьох років. Ці спогади надихнули письменника на написання повісті про суть і межі моралі.

Твір не випадково має назву «Мораль». Беручи до уваги зміст цього поняття (мораль – система норм та оцінок, що регулюють поведінку людей у суспільстві [2]), автор ставить за мету описати мотиви та вчинки людей у контексті моральності / аморальності, щоб читач міг зробити власні висновки щодо справжніх цінностей суспільства.

Основна тема твору – історія американської сімейної пари, яка попри власні сумління ступає на гріховний шлях задля забезпеченого майбутнього. Ідейний зміст повісті носить попереджувальний характер: автор застерігає від покvapливих рішень, які виходять за рамки моральності та пристойності, честі й гуманності, незважаючи на жодні скрутні обставини, а натомість закликає стоїчно зносити всі незгоди, боротися за збереження власної гідності та честі.

Головна сюжетна лінія повісті розгортається навколо молодого подружжя Чада та Нори Каллахан, яке страждає від фінансових труднощів, викликаних відсутністю роботи й низькою оплатою праці. На перший погляд, родинне життя героїв, які вже були разом понад 6 років, склалося непогано: вони мають роботу, взаєморозуміння, проводять час разом, розважаються. «Вона працювала з одинадцятої до п'ятої, шість днів на тиждень. Зазвичай він приходив зі школи в чотири і встигав приготувати

вечерю до її повернення» [1, с. 256]. Але за цією картиною сімейного щастя приховується жахливий світ гріховності та безгрошів'я. Хоча вони розчаровані через великі щомісячні комунальні рахунки й інші обтяжливі витрати, Чад і Нора залишаються оптимістами щодо власного майбутнього та свято оберігають теплоту відносин, незважаючи ні на що. Чоловік сподівається збільшити свій дохід за рахунок написання книги на основі власного педагогічного досвіду (вчителя на заміні), проте дружина не вірить у його талант. «Ти даремно витрачаєш свій час», – саме так вважає Нора [1, с. 257].

Нора, медсестра, працює доглядальницею у священника Джорджа Вінстона, частково паралізованого після інсульту. Жодних труднощів у неї на роботі не виникає доти, поки одного дня Вінстон не запропонував жінці допомогти у розв'язанні їхніх фінансових проблем. Вінстон розповідає Норі, що провів в основному безгрішний спосіб життя та перед смертю прагне піти на один великий гріх. Але, зважаючи на свій фізичний стан і можливість пересуватися тільки на інвалідному візку, він не може залишити свій будинок. Тому для вчинення безцінного гріха звертається за допомогою до Нори. Вінстон мріє з її допомогою ефективно «подвоїти [його] генний коефіцієнт» в очах Бога. За це він готовий заплатити 200 000 доларів.

Нора, вражена розмовою з Вінстоном, після довготривалих міркувань усе ж погоджується піти на гріх заради грошей. «Щоб отримати 200 тисяч, я повинна працювати майже три роки, але й тоді, як банки заберуть свою частку грошей, майже нічого не залишиться!» [1, с. 263]. Після обговорення з чоловіком усіх плюсів і мінусів цієї пропозиції, мріючи про погашення боргів і переїзд до Вермонта, Нора поступається своїм моральним принципам.

«Як я могла піти на це! – але вона не плакала, на її обличчі не було жалю. – Чому ти мені дозволив? Ти справді бачив, як він піднявся? Тому що я ударила його сильніше аніж... – Вона швидко відвернулася від нього, підійшла до стіни. Вдарилася об неї лобом, потім повернулася назад. – Я вийшла на дитячий майданчик і вдарила кулаком в обличчя чотирьохрічну дитину! За гроші!» [1, с. 269]. Докори сумління переслідували Нору. Але безмежна жага грошей була настільки великою, що наступного дня вона повертається до Вінстона з відеозаписом того, що сталося. Як доказ зробленого Норою вчинку, Чад усе попередньо записав на камеру.

На відео було чітко видно вигляд хлопчика: «Він був зляканий звичайно, плакав, але ніякої серйозної травми, схоже, не отримав. Губи у нього були всі в крові, а ніс – зовсім трішки». Задоволений результатом дій Нори, Вінстон погоджується заплатити їй гроші. Він вважає, що вона більше не бажає працювати в нього, побачивши його справжнє обличчя.

Головна героїня твору була дуже вражена цією огидною ситуацією, але найбільше її хвилювало питання, чому Вінстон хотів зробити такий

безглуздий учинок. Будь-що вона прагне дізнатися першопричини такого рішення священика. Але незабаром Нора дізнається, що Вінстон покінчив життя самогубством. Вона згадує про відеозапис, і дуже переймається тим, що буде далі. З наростанням внутрішнього страху, оптимізм героїв поступається місцем знервованості і неспокою. Чад і Нора з часом ще більше морально потерпають від провини за співучасть у цьому ганебному вчинку. Чад починає пити. А докори сумління зрештою призводять до розлучення.

У творі С. Кінг порушує цілу низку актуальних проблем: непереборне прагнення до збагачення за рахунок інших, розуміння людиною справжньої ціни щастя, втрата нею своєї індивідуальності, зневіра в ближньому, співвіднесення матеріального і духовного тощо. Ці проблеми автор майстерно розв'язує на прикладі молодого американської сім'ї.

Головну причину своїх невдач Чад убачає в низькій якості своєї книги. Також він звинувачує Нору за те, що вона не мала віри в його талант. Після розлучення Нора влаштувалася на роботу в лікарню. Якимось у книжковому магазині їй до рук потрапила книга під назвою «Основи моральності». Вона згадала, що раніше бачила її у Вінстона. Прочитавши її, Нора, на жаль, розуміє, що в книзі нема нічого такого, про що б вона раніше не знала.

У повісті «Мораль» С. Кінг загострює увагу на вічній проблемі – моральна поступливість людини перед спокусою змінити своє життя на краще, її готовність переступити через поняття гуманності, етики та моралі, втрата духовності. Своєрідний підхід автора у розв'язанні цієї проблеми обумовлений перш за все особливостями його світогляду та світосприймання. Майже в кожному романі події розвиваються на тлі яскраво піднесених людських почуттів, і, на думку Стівена Кінга, тільки людська істота здатна руйнувати все прекрасне.

Американський письменник залишається вірним собі: не претендуючи на роль ментора, вихователя душ людських, моралізатора, мудреця чи філософа, він просто викладає факти, розповідаючи історію молодих людей від початку до кінця. Усі внутрішні переживання героїв так і залишаються всередині, на поверхні лише їх дії і бажання – як верхівка айсбергу. Але навіть недосвідчений читач швидко розуміє суть трагедії героїв, усвідомлює незворотність того, що сталося.

Звичайно, тут є місце рефлексії: щоденне життя переконує нас у тому, що далеко не завжди люди, в основу добробуту яких покладена чиясь біда або відверто огидний вчинок, є нещасними й зацькованими. Але книга С. Кінга несе найпотужніше виховне навантаження, навіть попри те, що автор не дає жодних пояснень, що таке добре й що таке погано. Він демонструє безумовний талант письменника, здатного двома-трьома штрихами створити ту гнітючу атмосферу, в якій відбувається дія твору, а герої постають з усіма своїми вадами й чеснотами. Читача вражає не тільки письменницький дар, а й надзвичайні знання психології людини.

У фіналі повісті Стівен Кінг підводить читача до висновку, що за будь-які дії, особливо злочинні, обов'язково доведеться відповідати. Авторська позиція у творі досить чітка – письменник підкреслює, що треба залишатися людиною в будь-якій ситуації. Усе наше життя – це лише прагнення до ідеалу.

Список використаних джерел

1. Кінг С. Лавка дурних снов. Серія : Темная Башня. Москва : АСТ, 2016. 608 с.
2. Словник української мови (СУМ-11). Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/>

БОГОСЛОВ'Я

Новаковець В.П.,

координатор магістерської програми
Української баптистської теологічної семінарії

ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ХРИСТИЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Глобалізація вже давно стала для нас звичним терміном. А християнські цінності для багатьох наче втрачають за різних причин актуальність. Тож може ці дві реалії несумісні? Мета даної статті представити можливі шляхи, якими (не)можливо впровадити християнські цінності в сучасному глобалізованому світі.

Спершу розберемо визначення, цінності – це «важливість, значущість чого-небудь, те, що має певну матеріальну або духовну вартість» [15]. Таким чином християнські цінності це те, що з точки зору християнства є важливе, значуще, має певну матеріальну або духовну вартість. В свою чергу «глобалізація (від лат. *globus* – куля) це перетворення певного явища на світове, планетарне, такого, що стосується всієї планети Земля; у суспільному значенні – процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації» [3]. Зауважимо, що термін нейтральний, він передає саме процес, а зміст може бути різний. Світ же в даному контексті має визначення як «людське суспільство, об'єднане певними соціальними, культурно-історичними та етнографічними ознаками» [11]. І тоді глобалізований світ ми визначаємо як людське суспільство, в якому усі соціальні, культурно-історичні та етнографічними ознаки максимально інтегровані та уніфіковані певним змістом. Тож які, на наш погляд, три основні шляхи впровадження християнських цінностей можливі?

1. *Державне* впровадження християнських цінностей. Такий підхід по суті означає, що офіційна влада активно запроваджує (прямо чи опосередковано) християнські цінності. Хтось може зауважити, що це наче синонім тотального релігійного контролю, який, наприклад, в історії Західної Європи був притаманний Римо-католицькій церкві і мав часто негативні наслідки. Та насправді мова наразі не про нав'язування чи тим паче примушення (не говорячи про лицемірне прикриття релігійними

шатами аморальних проявів), але через історичне надбання, філософську аргументацію і навіть економічну доцільність тощо донесення християнських цінностей у глобалізованому світі. І дійсно, в історії українського державотворення яскраві постаті активно впроваджували такі цінності, а «Якщо нам здається, що спадщина даних мислителів нічого нового нам не відкриває, то тільки тому, що протягом століть, завдяки їхнім старанням, християнська ідея просочувалася в український ґрунт» [14]. На сьогодні в Європі знаковою країною в цьому є Польща, а донедавна очевидно були США. В Україні ж нещодавно, за результатами виїзного засідання ВРЦіРО і круглого столу з представниками влади [7], була прийнята Резолюція щодо необхідності розробки державної сімейної політики [10].

2. *Відмежовування християн від цінностей світу.* Взагалі можливі два основні тлумачення: відмежовування від світу як людей, і від деяких цінностей, які притаманні деяким людям у світі, тому що такі «цінності» для християн є аморальні. В першому випадку, деякі християнські групи активно випадають з суспільства і стають релігійною сектантською субкультурою. Теоретично це можливо, зокрема, якщо держава надає можливість існування таких груп, які в свою чергу в більшості сфер (освіта, виробництво тощо) самостійно забезпечують своє існування без допомоги сторонньої помочі і взаємодії. Наприклад, аміші та інші групи в США є малочисельні і «займають пасивну суспільну позицію» [5]. Та навіть такі групи в світі, де кожен має право на своє, мають право на існування.

Але ми наполягаємо більш на відмежовуванні саме від аморальності світу. На сьогодні для християн неприйнятні такі «цінності» світу як аборти, евтаназія, викладання виключно еволюційного погляду на появу і розвиток всесвіту й людства та, особливо, переформатування інституту сім'ї (в т. ч. легалізація одностатевих шлюбів та їх «право» на всиновлення). На практиці глобалізація (в т. ч. умови фінансових позик) тільки прискорює ці процеси, бо «У процесі взаємопроникнення та діалогу культур відбувається руйнація етичних переконань, які протягом тисячоліть визнавались основоположними та незмінними» [1]. І хоча такий підхід відмежовування чи протистояння в сьогоднішньому глобалізованому світі виглядає «позицією проти», це, щонайменше, вимушена позиція. Яскравий приклад в Україні – це рух «Любов проти гомосексуалізму» [8]. Авжеж головне християнам в такому захисті одних цінностей діяти у світлі інших цінностей, не спокушуючись підходом «мета виправдовує засоби».

3. *Впровадження християнських цінностей.* На то є щонайменш такі підґрунтя. По-перше, в дусі сучасної глобалізації омбудсмен Денісова Л. проголошує: «у суспільстві недопустима дискримінація у будь-якій формі. Якщо ви проповідуете певні цінності, не потрібно забороняти іншим мати свої. Так, всі люди різні, але вони рівні у своїх правах» [13]. Подібно в навчальному посібнику від Ради Європи сказано, що «всі люди є однаковими

і водночас різними. Слід поважати загальну рівність і відмінність» [2]. Тож тоді і християни мають право проповідувати християнські цінності на рівні з іншими, і чим більше християн, тим більше вплив християнських цінностей в суспільстві. Авжеж тут слід лише нагадати і християнам також, що «Права людини перебувають у тісному взаємозв'язку з її обов'язками» [1].

По-друге, загально визнано, що «протестантизм епохи Реформації й інші схожі рухи, були зрушенням у бік світського світу як головної релігійної цінності: порятунок треба шукати не у втечі від світу, а в самій мирській діяльності» [9]. І, наприклад, Абрахам Кайпер – відомий нідерландський політик і журналіст, державник і богослов, своїм цілісним життям і діяльністю яскраво довів, що «Проклятий не світ, а тільки те, що в ньому гріховно, і не треба бігти від нього, як монахи, але служити в ньому Богу, яке б положення ми в цьому світі не займали» [4]. Тому закономірно і знаково було святкування в Україні 500-річчя Реформації «З метою визнання вагомого внеску протестантських церков і релігійних організацій в розвиток релігійної, культурної і соціальної сфери України, вияву поваги до їхньої ролі в українській історії та становленні незалежної держави» [12].

Таким чином ми вважаємо доречними усі три розглянуті шляхи впровадження християнських цінностей в сьогоденному глобалізованому світі. Тому що, погоджуючись з висновком Мартишина Д.С., «християнські цінності (любов, відповідальність кожної людини перед Богом, плюралізм, свобода, справедливість, соборність, солідарність, милосердя, жертовність, взаємоповага, єдність, консолідація) закладають духовний фундамент розвитку сучасної держави. ... і є основою і громадянського суспільства» [6].

Список використаних джерел

1. Волинець О.О. Християнські цінності в контексті сучасного етапу глобалізації / Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія. 2012. Т. 20, вип. 22(2). С. 46-50. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdufsp_2012_20_22%282%29_12
2. Всі рівні – всі різні / КОМПАС. Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді // Council of Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coe.int/uk/web/compass/45>
3. Глобалізація / Словник іншомовних слів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=5243&action=show>
4. Кайпер А. Християнское мировоззрение. СПб.: Шандал, 2002. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.reformed.org.ua/2/140/3/Kuuper>
5. Кислова А.А. Религиозные коммуны в США (первая половина XIX в.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://america-xix.ru/library/kislova-religious-communities/>
6. Мартишин Д.С. Роль і місце християнських цінностей в системі суспільно-політичного розвитку сучасної держави / Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» № 10, 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1429>

7. Омелянчу І. Сімейні цінності як національна ідея / Урядовий кур'єр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/simejni-cinnosti-yak-nacionalna-ideya/>
8. Офіційний сайт руху «Любов проти гомосексуалізму» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://love-contra.org>
9. Пирог, Г.В. (2004). Християнські цінності у сучасному українському суспільстві. Науковий вісник Чернівецького Університету: зб. наук. праць, (203), 22-26. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/23297/1/2004%20Християнські%20цінності%20у%20сучасному%20українському%20суспільстві%20Чернівці.pdf>
10. Резолюція ВРЦіРО щодо необхідності розробки державної сімейної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vrciro.org.ua/ua/statements/uccro-resolution-on-the-state-family-policy>
11. Світ / Тлумачення із «Словника української мови» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=світ>
12. Указ президента України №357/2016. Про відзначення в Україні 500-річчя Реформації / Офіс Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/3572016-20423>
13. «У суспільстві недопустима дискримінація у будь-якій формі. Всі люди різні, але вони рівні у своїх правах», – Людмила Денісова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/11618-oa-u-suspilstvi-nedopustima-diskriminatsiya-u-bud-yakij-formi-vsi-lyudi-r/>
14. Християнські ідеї в історії української політичної думки / Християни для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://c4u.org.ua/hkh/>
15. Цінність / Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/cinnistj>

СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ

ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ.
ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

УДК 159.9

Кузнецова О.М.,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
Дніпровського гуманітарного університету

Деркач Л.М.,

доктор психологічних наук, професор кафедри психології
Дніпровського гуманітарного університету

**ВПЛИВ НЕГАТИВНОГО ДИТЯЧОГО ДОСВІДУ
НА ОСОБЛИВОСТІ ХАРАКТЕРУ ДОРΟΣЛОЇ ЛЮДИНИ**

Анотація. Стаття присвячена дослідженню взаємозв'язку між перенесеним дитячим негативним досвідом та враженістю тих чи інших типів акцентуацій у дорослому віці. Проведений аналіз дав можливість визначити як і якій мірі негативний дитячий досвід, а саме : психологічне, фізичне насильство у сім'ї, проживання з людьми які мали проблеми з алкоголем або наркотиками вплинуло на особливості характеру дорослої людини.

Ключові слова: батьки, діти, батьківсько-дитячі стосунки, дитинство, акцентуації, насильство, домашнє насильство, негативний дитячий досвід.

Постановка проблеми. Відомо, що поява порушень поведінки, заниженої та загалом неадекватної самооцінки, емоційних розладів й інших психологічних проблем тісно пов'язана із рядом несприятливих подій в дитинстві дитини. Сім'ї, без сумнівів, належить визначальна роль в процесі розвитку особистості та її самосвідомості, її вплив набагато перевищує інші виховні дії. Тож, вкрай важливо розуміти, як впливають несприятливі події дитинства на особливості формування особистості.

Стан дослідження. Фундаментальні засади домашнього насильства висвітлюються багатьма дослідниками: теоретичні основи насильства розглядають Л. Герасіна, І. Зверева, М. Максимова [1]; природу та наслідки домашнього насильства розкривають Т. Сафонова, Е. Цимбал [2], соціально-психологічні аспекти аналізують Н. Максимова, К. Мілютіна, І. Трубавіна [3],

юридичні, психолого-педагогічні та медичні механізми запобігання домашньому насильству охарактеризовані в працях А. Довженко, В. Ганцюра, А. Присяжнюк [4], Я. Юрківа та ін. А, власне дослідженнями впливу негативного дитячого досвіду, у тому числі фізичного та психологічного насильства, на стан фізичного та психологічного здоров'я займалися американці: терапевт, доктор медичних наук Дж. Феліччі та доктор медичних наук Роберт Енда. [5] Вони розробили опитувальник негативного дитячого досвіду (АСЕ), за допомогою якого провели масштабні дослідження, мета яких було з'ясувати, чи існує взаємозв'язок між негативним дитячим досвідом та захворюваннями, які розвинулися згодом. За результатами досліджень вони виявили, що кількість відповідей «так» на запитання анкети АСЕ може високо передбачити обсяг медичної допомоги, яка знадобиться дорослій людині. Так, чим більше досвіду, що травмує, тим сумніший прогноз. Кожен бал збільшує ризик діагностування автоімунного захворювання; чотири бали – це пряма загроза онкології (ризик зростає вдвічі). Ті самі чотири бали на 460% збільшують ризик депресії.

Загалом Феліччі та Енда написали у співавторстві сімдесят чотири роботи. [6] Цих двох дослідників визнали піонерами у доказі зв'язків між важким дитинством та серйозними змінами в організмі, що ведуть до хронічних захворювань. В даний час розроблена ними анкета рекомендована Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) як один із засобів виявлення анамнезу захворювань. Анкету АСЕ сьогодні використовують у чотирнадцяти країнах. У Сполучених Штатах багато практикуючих лікарів саме з неї починають знайомство з пацієнтами.

Виклад основного матеріалу. Для пошуку взаємозв'язків між пережитим негативним дитячим досвідом та вираженістю тих чи інших акцентуацій у дорослої особистості, ми опитали 56 респондентів, які старші 18 років, за допомогою опитувальника «Негативний дитячий досвід» (АСЕ) та характерологічного опитувальника Леонгарда-Шмішека, ми провели кореляційний аналіз, за допомогою коефіцієнта кореляції Пірсона, між цими факторами.

Маємо такі результати діагностики негативного дитячого досвіду респондентів:

- 66% респондентів зазнавали психологічного насильства зі сторони батьків або інших членів сім'ї.

- Були об'єктами фізичного насильства зі сторони сім'ї – 51,79%.

- Були свідками насильства у своїй сім'ї – 46,43%.

- 46,43% респондентів жили з людиною, яка мала проблеми з алкоголем або наркотиками.

- 42,86% – втратили одного з батьків через розлучення, залишення, смерть чи з іншої причини.

- 32,14% не відчували любові до себе у дитинстві.

- 28,5% респондентів вважають, що негативний дитячий досвід не вплинув на їх фізичне здоров'я, і 18% вважають що не вплинув на їх психологічне здоров'я. 59% респондентів вважають що негативний дитячий досвід деякою мірою вплинув на їх фізичне здоров'я, і 39% вважають що деякою мірою вплинув на їх психологічне здоров'я. 12,5% респондентів вважають, що негативний дитячий досвід суттєво вплинув на їх фізичне здоров'я, а 43% – що суттєво вплинув на їх психологічне здоров'я.

Таблиця 1

Кореляційний аналіз впливу негативного дитячого досвіду на особливості характеру дорослої людини

НДД	Г	З	Ем.	П	Т	Ц	Дем.	Н	Дист.	Екз.
1. Ви відчували нестачу їжі, були змушені носити брудний одяг, або у вас не було нікого, хто б захистив чи подбав про вас?	0,03	0,36	0,21	-0,05	0,13	-0,01	0,02	0,19	0,10	-0,06
2. Ви втратили одного з батьків через розлучення, залишення, смерть чи з іншої причини?	0,29	0,05	0,17	-0,13	-0,07	-0,14	0,09	-0,20	-0,23	-0,17
3. Ви проживали з кимось, хто був у депресії, психічно хворий або намагався покінчити життя самогубством?	0,05	0,06	-0,04	-0,02	-0,03	0,20	0,20	0,29	0,19	0,23
4. Ви проживали з кимось, хто мав проблеми з випивкою або вживанням наркотиків, включаючи ліки, що відпускаються за рецептом?	0,02	0,11	-0,20	-0,19	0,04	0,23	0,05	0,09	0,02	0,13
5. Ваші батьки або дорослі у вашому будинку коли-небудь наносили удари, били кулаком, били чи погрожували завдати шкоди один одному?	0,07	-0,05	0,00	0,34	0,18	0,24	0,00	0,13	0,02	0,10
6. Ви проживали з кимось, хто потрапив у місце ув'язнення чи в'язницю?	0,06	0,07	0,14	0,24	0,19	0,32	0,14	0,08	-0,09	0,23
7. Батьки чи дорослий у вашому домі будь-коли обзивав, ображав чи пригнічував вас?	-0,07	0,13	0,08	0,20	-0,08	0,31	0,07	0,33	0,09	0,26

8. Батьки чи дорослий у вашому домі коли-небудь били, штурхали чи наносили вам фізичної шкоди ?	0,00	0,04	0,01	0,30	0,12	0,14	0,09	0,22	-0,04	0,35
9. Ви відчували, що ніхто у вашій родині не любив вас?	-0,07	0,28	0,14	0,09	0,19	0,23	-0,04	0,38	0,16	0,21
10. Чи були у вас небажані статеві контакти (такі як приставання або оральний /анальний/вагінальний контакт/проникнення)?	0,11	0,09	0,12	0,26	-0,08	0,18	0,06	0,28	-0,02	0,33

Таблиця 2

Вплив кількості негативного дитячого досвіду на вираженість акцентуацій

Бали НДД	Г	З	Ем.	П	Т	Ц	Дем.	Н	Дист.	Екз.
0-2	12,60	13,47	16,42	10,21	12,63	10,74	14,74	9,16	12,32	11,34
3 і більше	12,40	15,35	16,87	12,22	11,84	14,76	15,40	13,60	13,05	14,77
Відхилення, +/-	-0,20	1,88	0,45	2,01	-0,79	4,02	0,66	4,44	0,73	3,43
Відхилення, %	-1,59	13,96	2,74	19,69	-6,25	37,43	4,48	48,47	5,93	30,25

Провівши кореляційний аналіз впливу негативного дитячого досвіду на вираженість акцентуацій наших респондентів (Таблиця 1) ми можемо зробити такі висновки:

- Маємо слабкий зв'язок між недостатністю піклування над дитиною та загострення в неї таких акцентуацій як: ригідність ($r=0,36$), та емотивність – ($r=0,21$).

- Маємо слабкий зв'язок ($r=0,29$) між втратою одного з батьків дитиною та загостренню такої акцентуації як гіпертимність. Це можливо зв'язано з тим, що власне втрата одного з батьків, який викликав негативні емоції, та створював не здорову ситуацію у сім'ї, позитивно вплинула на дитину, а саме підвищила її позитивне ставлення до життя. А також зменшила вираженість таких акцентуацій таких як я збудливість ($r=-0,2$), та дистимність ($r=-0,23$).

- Проживання дитиною з кимось хто мав психологічні проблеми, загострив власне ті акцентуації, які вказують на можливі психологічні проблеми: циклотимність ($r= 0,2$), демонстративність ($r= 0,2$), збудливість ($r=0,29$), дистимність ($r= 0,19$), екзальтованість ($r= 0,23$).

- Проживання дитиною з людиною, яка мала проблеми з алкоголем чи наркотиками загострило вираженість такої акцентуації як циклотимність ($r= 0,23$), та зменшило вираженість таких акцентуацій як емотивність ($r=-0,2$) та педантичність ($r=-0,19$).

- Діти, які були свідками фізичного та психологічного насильства у сім'ї мають загострення таких акцентуацій як: педантичність ($r=0,34$) та циклотимність ($r=0,24$).

- Діти, які проживали з людиною, яка мала проблеми з законом, мають у дорослому віці вираженість таких акцентуацій як: циклотимність ($r=0,32$), педантичність ($r=0,24$), екзальтованість ($r=0,23$), тривожність ($r=0,19$).

- Діти, які були об'єктом психологічного насильства з боку сім'ї мають загострення таких акцентуацій як: збудливість ($r=0,32$), циклотимність ($r=0,31$), екзальтованість ($r=0,26$), педантичність ($r=0,2$).

- Діти, які були об'єктом фізичного насильства з боку сім'ї мають загострення таких акцентуацій: екзальтованість ($r=0,35$), педантичність ($r=0,3$), збудливість ($r=0,22$).

- Діти, які не відчували любов від батьків мають загострення таких акцентуацій: збудливість ($r=0,38$), ригідність ($r=0,28$), циклотимність ($r=0,23$), екзальтованість ($r=0,21$).

- Діти, які мали небажані статеві контакти, у дорослому віці мають загострення таких акцентуацій: екзальтованість ($r=0,33$), збудливість ($r=0,28$), педантичність ($r=0,26$).

Висновки. Проаналізувавши вплив кількості перенесеного негативного дитячого досвіду на вираженість акцентуацій у дорослому віці (Таблиця 2) можемо зробити такі висновки:

- при наявності значного негативного дитячого досвіду (3 і більше балів НДД), відбувається (у порівнянні з тими хто не має НДД, або ж мав помірне його вираження) збільшення вираженості таких акцентуацій:

- на 48,47% неврівноваженість або збудливість;
- на 37,43% циклотимність;
- на 30,25 % екзальтованість;
- на 19,69% педантичність;
- на 13,96% ригідність.

Це говорить про те, що негативний дитячий досвід суттєво впливає на особливості характеру людини, і потребує більш ефективного механізму для його виявлення та запобігання.

Список використаних джерел

1. Герасіна Л.М. Насильство як соціальна деструкція. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». 2015. № 1148. С. 35-40.
2. Цымбал Е.И., Жестокое обращение с детьми: причины, проявления, последствия. – М: РБФНАН, 2010. – 286 с.
3. Максимова Н.Ю., Мілютіна К.Л. Соціально-психологічні аспекти проблем насильства. К., 2003. 337 с.
4. Запобігання насильства в сім'ї / під заг. ред. А.В. Довженко, А.Й. Присяжнюк, В.А. Ганцюра. Київ : ТОВ НОВА, 2004. 136 с.
5. Felitti V.J., Anda R.F. The Relationship of Adverse Childhood Experiences to Adult Health, Well-being, Social Function, and Health Care / Effects of Early Life Trauma on Health and Disease: The Hidden Epidemic; ed. by R. Lanius, E. Vermetten, C. Pain. – New York: Cambridge University Press, 2010. – P. 77.
6. Felitti V.J., Anda R.F. The Lifelong Effects of Adverse Childhood Experiences / Chadwick's Child Maltreatment: Sexual Abuse and Psychological Maltreatment. Vol. 2; ed. by D.L. Chadwick, A.P. Giardino, R. Alexander, et al. – [MO: St. Louis], STM Learning, 2014. – P. 203–215.

Мельник С.В.,

здобувач вищої освіти ступеня магістра
факультету психології та соціальної роботи
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З РАС

На сьогодні питання навчання дітей з розладами аутистичного спектру в освітньому просторі звучить надзвичайно гостро. Складнощі впровадження освіти для аутичних дітей в нашій країні пов'язані з різноплановими дефіцитами.

Зупинимося лише на деяких з них:

1. Брак системної ранньої допомоги як першої й необхідної ланки освітнього процесу (навчання, виховання і розвитку), що не дає змоги визначити порушення на ранньому етапі й розпочати необхідну роботу в напрямі виправлення відхилень у розвитку та відновлення порушених функцій. Системна рання допомога має надаватися у відповідності до міжнародних стандартних вимог до діяльності служб раннього втручання, що передбачає грамотну і послідовну допомогу дитині та її родині, яку узгоджено між собою здійснюють учасники міждисциплінарної команди.

Відсутність традицій і культури здійснення корекційно-розвивальної роботи з аутичними дітьми і роботи з родиною в цілому. Глобальними помилками в цьому контексті є:

- неврахування першочергової важливості взаємодії батьків з дитиною і обставин життєдіяльності дитини в умовах родини;
- заняття з дитиною виключно в індивідуальному режимі;
- повна неузгодженість і хаотичність тих корекційно-розвивальних заходів, які застосовують до дитини.

2. Брак централізованої і відповідної підготовки фахівців психолого-педагогічного профілю, здатних усвідомлено і ефективно здійснювати освітню діяльність по відношенню до дітей з аутизмом.

3. Відсутність наступності освітнього процесу для дітей з аутизмом, а саме чіткого маршруту за схемою: рання допомога, цілеспрямована підготовка дитини до дошкільного навчального закладу, налагодження послідовного переходу дитини до ДНЗ (створення відповідних умов, передача напрацьованих матеріалів фахівцям, які будуть опікуватися нею в ДНЗ, навчально-виховний процес в ДНЗ, підготовка до введення у певний шкільний простір, послідовне навчання у шкільному закладі, фахівці якого, з опорою на попередній досвід психолого-педагогічної роботи з дитиною, вибудовують найдоцільнішу стратегію освітньої діяльності, щоб сприяти повноцінному навчанню, розвитку та соціальній адаптації дитини. [1, с.52-54]

У психолого-педагогічному вивченні дітей з аутизмом важливо зосереджуватися на особливостях їхньої унікальної психічної організації, як то:

- 1) специфіка сприймання довкілля: наявність певних стійких домінант серед усього розмаїття зорових, слухових чи тактильних стимулів;
- 2) незвичність системи сигналів для комунікації з іншими, власна мова;
- 3) схоплення інформації від людини без прямого погляду на неї, завдяки периферійному зору;
- 4) тонке відчуття емоційного стану іншої людини, розуміння того, з ким і як можна себе поводити;
- 5) кмітливність, переважання невербального інтелекту;
- 6) прагнення до чіткої визначеності, порядку і завершеності, здатність зрозуміти чітко визначені алгоритми і правила і постійно дотримуватися;
- 7) високорозвинена механічна пам'ять;
- 8) вміння орієнтуватися за візуальними стимулами: малюнками, картинками, піктограмами, графіками тощо;
- 9) здатність зацікавитися чимось незвичним;
- 10) розвинений музичний слух;
- 11) уміння чітко орієнтуватися у просторі і часі.

Названі сильні ознаки особистості дітей з аутизмом мають спонукати фахівців бути уважними до їхніх неповторних проявів та враховувати їх в процесі здійснення психолого-педагогічного впливу, що уможливорює налагодження продуктивної комунікації з цими дітьми. Введення в освітній

простір дітей з аутизмом – це системне явище, за якого готують як саму дитину, так і те середовище, куди вона долучається. Для цього мають реалізуватися освітні технології психолого-педагогічного супроводу дитини в освітньому закладі [5, с. 28–32].

Оскільки аутизм–явище складне і багатогранне, у світі існують і застосовуються безліч корекційних методик для людей з аутизмом. Крім того, аутизм є предметом активного вивчення з боку наукового співтовариства, і в міру отримання нових результатів різноманітних досліджень кількість корекційних методик природним чином збільшується.

У цьому матеріалі ми не ставимо собі за мету детально описати всі наявні корекційні методики – це дуже широка тема, що межує з нескінченністю

Корекційних методик для дітей з РАС існує безліч. У різних країнах усе відбувається по-різному, але загалом вони розподіляються на декілька напрямів, а саме:

1. Поведінкові підходи.
2. Розвивальні підходи.
3. Сенсорно-перцептивні підходи.
4. Еклектичні підходи.

Розглянемо їх більш детально.

Поведінкові підходи.

АВА (Applied Behavior Analysis) – прикладний аналіз поведінки.

Мета АВА – підвищення рівня бажаної поведінки та зниження рівня небезпечної або проблемної поведінки, яке може заважати навчанню та ефективній соціальній взаємодії. АВА-терапія використовується для поліпшення мовних і комунікативних навичок, уваги, пам'яті та академічних навичок.

Метод АВА зосереджується на стратегіях позитивного підкріплення, що являють собою істотну підтримку дітям, які зазнають труднощів у навчанні або опануванні нових навичок.

Також АВА-терапія займається корекцією проблемної поведінки, яка заважає нормальному функціонуванню дитини, за допомогою процесу, що має назву «функціональна оцінка поведінки».

VBA (The Verbal Behavior Approach) – вербально-поведінковий підхід.

Побудований на дослідженнях, що належать до сфери прикладного аналізу поведінки, і теорії вченого-біхевіориста Б.Ф. Скіннера. VBA розвиває здатність дитини навчатися функціональної мови. З точки зору підходу VBA, експресивний бік мови включає:

1. Навичку вираження прохання, яка є найважливішою навичкою, тому що їй передує мотивація, а в результаті дитина отримує бажане.
2. Навичку позначення предметів: назвати те, що дитина бачить, чує, нюхає, відчуває, смак чого відчуває.
3. Наслідувальну навичку – повторити почуті слова (відлуння).

4. Інтравербальну навичку – це вміння відповідати на запитання.

Також вербально-поведінковий підхід розглядає невербальні навички дитини. Навчання починається з опанування навички вираження прохання..

PRT (Pivotal Responce Treatment) – навчання основних/ключових навичок/реакцій.

Методика PRT спрямована на розвиток мотивації, соціальної ініціативи, вміння реагувати на кілька сигналів, самоврядування. Надалі сприяє полегшенню сприйняття навчальної інформації.

Основна мета PRT – розвивати мотивацію у дитини з РАС реагувати на сигнали і соціальні взаємодії, які можуть замінити неналежну або атипову поведінку.

PRT навчає батьків пропонувати терапію в природному середовищі дитини. Природні та цільові системи винагороди допомагають батькам реалізувати їх зі своєю дитиною. PRT-терапевти взаємодіють з дітьми в ігровому середовищі. Під час гри дорослий заохочує значущу соціальну поведінку. Заохочення завжди пов'язано з логікою ситуації. Наприклад, на питання «Якого кольору?» дитина відповіла «Жовтого», і як заохочення вона отримує жовтий олівець або фломастер, яким може помалювати.

Ця терапія успішно застосовується для роботи з дошкільнятами і молодшими школярами. Підходить для осіб з важким ступенем аутизму.

TEACCH (Treatment and Education of Autistic and Related Communication Handicapped Children) – програма, яка дозволяє навчати дітей з аутизмом та дітей з особливими потребами.

TEACCH – це методика структурованого навчання з особливою увагою до середовища. Основні цілі навчання:

1. Максимально розвинути незалежність дитини.
2. Допомогти дитині ефективно взаємодіяти з іншими.
3. Збільшувати і розвивати інтелектуальні навички, шкільні вміння та індивідуальні здібності.
4. Стимулювати генералізацію навичок (усі нові навички, які дитина може максимально часто й ефективно використовувати в різних ситуаціях удома, в садку, школі).
5. Розвивати почуття себе, розуміння себе (розвиток емоційної сфери).

Робота з дітьми проводиться в таких сферах: імітація; сприйняття; велика моторика; дрібна моторика; координація очей і рук; елементарна пізнавальна діяльність; мова; самообслуговування; соціальні відносини. Основна вікова група – 3–14 років (з мовним розвитком, який відповідає 5-річному віку).

Розвивальні підходи.

DIR Floortime. Методика Floortime, розроблена Стенлі Грінспеном, передбачає прямування за ініціативою дитини у грі й соціальній взаємодії.

Концепція DIR і методика Floortime базуються на припущенні про те, що, працюючи з емоційними, або афективними, проявами, ми можемо позитивно впливати на базові здібності, відповідальні за відносини, мислення та спілкування.

Флортайм – метод сімейної психотерапії. На зустріч із психологом приходять той, хто більше часу проводить з дитиною. На сеанс запрошують братів (сестер), якщо у дитини є труднощі в спілкуванні з ними. Терапію починають з найменшими дітьми (до року), проводять з підлітками і з дорослими (в цьому випадку місце гри займає спеціально побудована бесіда).

Son-Rise.

Автори: подружжя Баррі і Самарія Кауфман, які розробили цей підхід для свого аутичного сина Рона.

Суть підходу полягає у створенні комфортного для дитини навколишнього середовища, що включає як позитивне психологічне ставлення до нього з боку близьких людей і готовність вступати з ним у контакт відповідно до його потреб, інтересів, так і організацію простору, що сприяє поступовому, послідовному розвитку дослідницької та пізнавальної активності дитини.

Мета програми – зміна ставлення батьків до своєї дитини з негативного на позитивне, яке здатне змінити її саму. Основою підходу є положення про необхідність прийняти власну дитину такою, якою вона є, щоб спілкування з нею приносило радість і задоволення. Ця методика не підходить для корекції складних розладів аутистичного спектру і для корекції дітей, старших п'яти років. Вона також не застосовна до дітей, які мають яскраво виражені афективні сплески.

DLT (Daily Life Therapy) – щоденна життєва терапія.

Підхід DLT заснований на східній філософії і, на відміну від багатьох інших підходів, концентрується на груповій взаємодії, а не на інтенсивному індивідуальному навчанні. Головна мета цього підходу – сформувати у дітей необхідні навички для повсякденного життя, в т.ч. комунікативні.

Навчання адаптивної поведінки та корекція дезадаптивної поведінки здійснюються за допомогою фізичних навантажень, емоційної регуляції і навчання академічних навичок у групі. Фізичні навантаження забезпечуються в ході спільних фізкультурно-оздоровчих заходів, виконання фізичних вправ.

Емоційна регуляція і стабілізація здійснюється через мистецтво, групові музичні заняття. Заняття мають чітку, структуровану форму, навчання ведеться на основі наслідування і синхронізованої діяльності.

У школі проводяться масові дитячі свята, заходи. Програма базується на «трьох стовпах»: фізичній витривалості, емоційній стабільності та інтелектуальній стимуляції, які надають безліч можливостей для зростання,

таких як усвідомлення тіла, самоконтроль, соціальний розвиток, стабілізація настрою або успішність.

Емоційно-смысловий підхід до корекції РАС.

Емоційно-смысловий підхід заснований на дослідженнях, що виявили специфіку психічного дизонтогенезу при аутизмі, і спрямований на нормалізацію афективного розвитку дитини з РАС.

Цей підхід є смысловим, тому що його основне завдання – накопичення та осмислене упорядкування індивідуального афективного досвіду дитини, який зможе стати опорою для розвитку її активних і диференційованих відносин з оточенням. Його також названо емоційним, тому що основний засіб допомоги дитині в рамках цього підходу – спільне проживання та емоційне осмислення того, що відбувається.

Підхід передбачає встановлення емоційного контакту з дитиною та її залучення до взаємодії зі спільним проживанням і осмисленням того, що відбувається. Розвиток в емоційній спільності з близьким дорослим дозволяє дитині стати більш витривалою, активною і зацікавленою, спільне осмислення та організація життєвого досвіду надає їй більшої свободи і конструктивності в контактах з оточенням, відкриває можливість просування в розвитку когнітивної сфери (О.С. Нікольська).

RDI (Relationship Development Intervention)–методика розвитку взаємодії/міжособистісних стосунків.

RDI – метод поведінкової терапії, заснований на мотивації дитини до спілкування, взаємодії та дружби. Підхід базується на дослідженнях людського мозку, які підтверджують, що мозок здатний адаптуватися до будь-якої проблеми. Люди з обмеженими можливостями можуть адаптуватися і вчитися функціонувати «нормальним» способом.

Мета методики RDI – пройти поетапний прискорений шлях розвитку дитини, яка розвивається нормально. Фахівці RDI формують у дитини такий досвід взаємодії, при якому люди пов'язані між собою для створення спільних подій.

Програми RDI навчають батьків, як вести свою дитину, шукати і досягати успіху у взаєминах у відповідь, одночасно розглядаючи ключові аспекти, такі як мотивація, спілкування, емоційне регулювання, епізодична пам'ять, швидке зміщення уваги, самосвідомість, оцінка, виконавче функціонування, гнучке мислення і творче вирішення проблем. RDI дозволяє згодом здійснювати нейрокогнітивні зміни, які дають людині навички, необхідні для самостійного вирішення життєвих завдань. Розвинувши цю здатність до динамічного мислення, людина отримує можливість підвищити якість життя: спілкуватися, дружити, досягти впевненості в собі, незалежного життя, тривалих відносин і значущої зайнятості.

Сенсорно-перцептивні підходи.

Ayres Sensory Integration – сенсорна інтеграція.

Метод спрямований на стимуляцію роботи органів почуттів в умовах координації різних сенсорних систем. Сенсорно-інтегративна терапія являє собою ретельно дозоване та чітко побудоване специфічне тренування порушених функцій у спеціально організованому терапевтичному середовищі. Найбільшу ефективність методика дає в корекції дітей з синдромом Дауна, ЗПМР, ДЦП, аутизмом. Вона включає теорію сенсорної інтеграції, методика оцінки рівня розвитку цієї сфери та комплекс вправ, які використовуються в роботі з пацієнтом. Метод сенсорної інтеграції передбачає стимуляцію роботи органів почуттів в умовах координації різних сенсорних систем. Читати про методику

Томатіс-терапія.

Томатіс-терапія є засобом стимуляції активності мозку шляхом використання поліфонічного звучання музичних засобів. На основі аудіограми людини і за рахунок того, що фільтруються певні частоти (високі, низькі або середні), складаються індивідуальні програми, які дозволяють розвивати мозок, тренуючи його шляхом прослуховування музики на певних частотах. Спеціальний пристрій змінює звучання, змушуючи мозок активно працювати. Наш мозок дивується різкій зміні темпу музики і запускає механізми слухової уваги.

У Томатіс-терапії важливий індивідуальний підхід. Прослуховувати абсолютно стандартні музичні записи не раціонально. Головне – розробити індивідуальну систему аудіотренувань.

У кожному конкретному випадку характеристики звукового сигналу, що передається через «електронні вуха», добираються індивідуально, залежно від проблеми, яку потрібно скоригувати. Посилання на домашню сторінку методу (є російськомовний варіант): <https://www.tomatis.com>.

Еклектичні підходи.

SCERTS. SCERTS – це освітня модель для роботи з дітьми з РАС та їхніми сім'ями. Вона містить конкретні рекомендації, спрямовані на те, щоб допомогти дитині стати компетентним і впевненим соціальним комунікатором, одночасно відвертаючи проблеми поведінки, які заважають її навчанню та розвитку відносин. Цей метод також покликаний допомогти сім'ям, викладачам і терапевтам працювати спільно, ретельно скоординованим чином, щоб досягти максимального прогресу в підтримці дитини.

Скорочення «SCERTS» включає перші літери термінів, які позначають основні напрями методу:

SK – соціальна комунікація: розвиток спонтанної, функціональної комунікації, емоційного вираження, безпечних і довірчих відносин з дітьми та дорослими

ER – емоційне регулювання: розвиток здатності підтримувати добре відрегульований емоційний стан, щоб долати повсякденний стрес і бути найбільш доступним для навчання та взаємодії;

TS – транзакційна підтримка: розробка і впровадження підтримки, яка допомагає партнерам реагувати на потреби та інтереси дитини, змінювати та адаптувати середовище, а також надавати інструменти для підвищення рівня навчання (наприклад, обмін зображеннями, письмові графіки та сенсорна підтримка)

The Miller Method – метод Міллера.

Метод ґрунтується на «когнітивно-розвивальному системному підході до дітей з РАС». Метод Міллера – це система, яка враховує потреби в розвитку у дітей з РАС і має чотири основні цілі:

оцінює адаптивні ознаки порушеної дитячої поведінки;

передбачає переведення порушеної поведінки в функціонально активну;

робить спроби розширювати досвід взаємодії та виводити дітей із замкнутого способу життя (життя на самоті або в найближчому колі, наприклад, тільки з батьками) в активну соціальну взаємодію;

пропонує фахівцям і батькам способи та системні підходи, які допомагають дітям, що мають аутизм і пов'язані з ним порушення, в навчанні читання, письма, поняттю числа, символічних ігор і розвитку звичайної діяльності у шкільному класі.

Метод Міллера використовує дві основні стратегії, спрямовані на процес розвитку: одна включає трансформацію поведінкових систем, що відхиляються від норми, у функціональну поведінку; інша стратегія – це систематичне, регулярне використання в процесі розвивальних занять певних видів діяльності за участю об'єктів та людей

Звісно, вибір корекційних методик для кожної дитини суто і суворо індивідуальний. Він залежить від індивідуальних особливостей дитини з РАС, універсальність підходу в цій сфері не прийнятна. Але є одне правило, з яким погоджуються всі фахівці, і це правило говорить про те, що

Найбільш ефективними є методики раннього втручання.

Чим раніше буде визначено (або, якщо завгодно, діагностовано) особливості вашої дитини, тим на кращий результат корекції можна сподіватися.

Перше дослідження на цю тему було проведено в США професором психіатрії та поведінкових наук Саллі Роджерс не так давно – у 2012 році. Воно показало, що раннє втручання нормалізує мозкову активність аутичних дітей віком 18 місяців. У ході дослідження, опублікованого в Журналі Американської академії дитячої та підліткової психіатрії під назвою «Раннє поведінкове втручання пов'язується з нормалізацією мозкової активності у дітей з аутизмом молодшого віку», з'ясувалося, що діти, які отримували певну терапію втручання, демонстрували більшу мозкову активність, коли

дивилися на обличчя, а не на предмети, тобто проявляли реакцію, типову для здорових дітей, які брали участь у дослідженні, і протилежну реакції тих аутичних дітей, які отримували лікування за допомогою інших видів втручань [1, с. 45–56].

За оцінками Центрів з контролю та профілактики захворювань США, кожній одній дитині з 88 народжених нині дітей буде пізніше діагностовано розлад аутистичного спектру. Ознаки цього розладу розвитку включають стійкий дефіцит соціальної комунікації та зв'язків, повторюваний та обмежений набір інтересів, який формується в ранньому дитинстві та впливає на повсякденне функціонування.

Відштовхуючись від вищесказаного, можна зробити висновок, що «палички-виручалочки» існують для аутистів різних вікових категорій, але їх вибір і застосування – це винятково індивідуальна робота, що вимагає від фахівців граничної уваги і кваліфікації, а від батьків – терпіння й наполегливості, оскільки кожна корекційна методика передбачає регулярні та постійні зусилля з боку всіх, хто оточує вашу дитину і щиро бажає їй щастя.

Дослідження демонструють, що аутистичні риси з'являються ще на етапі немовлячого періоду, коли функціональні взаємозв'язки головного мозку відповідальні за соціальні навички тільки формуються. За таких обставин, середовище, в якому дитина розвивається, має інший вплив на неї ніж на дитину із типовою нервовою системою. Для позначення цього феномену також використовують термін процесів ризику (*risk processes*). Процеси ризику – це деструктивні особливості взаємодії між дитиною та середовищем, обумовлені факторами ризику. Одним із найважливіших аспектів цих деструктивних особливостей є відсутність або дефіцит активної участі дитини в соціальних взаємодіях з оточуючими на ранніх етапах розвитку. Таким чином, перші прояви аутизму перешкоджають нормальному соціальному розвитку дитини, що призводить до набуття нею повної симптоматичної картини РАС [3, с. 65–78].

Нідерландські дослідники (N. Peters-Scheffer et al.) проаналізували ефективність методу раннього інтенсивного втручання у порівнянні із звичайним перебігом психолого-педагогічної допомоги дітям з РАС. В середньому, серед аутичних дітей, які пройшли раннє інтенсивне втручання 29% стають незалежними членами суспільства і відповідно не потребують державних коштів на їх подальше утримання, 34% дітей стають частково залежними – потребують помірних затрат, 37% дітей залишаються абсолютно залежними – потребують значної фінансової допомоги з боку держави. Серед дітей, які отримували звичайний курс психолого-педагогічної допомоги лише 11% є незалежними, 8% – частково залежними і 81% – повністю залежними. Порівнявши затрати на раннє інтенсивне втручання для аутичних дітей та затрати на утримання недієздатних осіб в Нідерландах, автори дослідження прийшли до висновку, що країна

зеконотить 109–182 мільярда євро інвестуючи в ранне інтенсивне втручання для аутичних дітей, яких в Нідерландах приблизно 99–165 тисяч [4, с. 12].

В зв'язку з тим, що ранне втручання може розпочинатися ще до трьох річного віку стали популярними дослідження ефективності для дітей немовлячого та раннього віку.

1. Ранне втручання для дітей віком до 3 років, які мають підтверджений або підозрюваний діагноз РАС, повинно включати комбінацію з біхевіорального та розвивального підходів.

2. Ранне втручання для дітей віком до 3 років, які мають підтверджений або підозрюваний діагноз РАС, повинно передбачати активне залучення членів сім'ї.

3. Ранне втручання повинно сприяти прогресу в розвитку дитини та покращувати функціонування як в сфері основних симптомів РАС так і в інших сферах (соціальна комунікація, адаптація, регуляція емоцій та поведінки та інше).

4. Програма раннього втручання повинна враховувати соціокультурні цінності сім'ї, її динаміку та систему підтримки, а також економічні можливості [1, с. 134–155]

Список використаних джерел

1. Сухіна І.В. Родинно-орієнтований підхід у контексті комплексної психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом / І.В. Сухіна // Особлива дитина: навчання і виховання. – № 4. – 2014. – С. 182–192.
2. Peters-Scheffer N. Cost comparison of early intensive behavioral intervention and treatment as usual for children with autism spectrum disorder in Nrthelands / N. Peters-Scheffer, R. Didden, H. Korzilius, J. Matson // Res Dev Disabil. – 2012. – V. 33. – P. 1763 – 1772.
3. Скрипник Т.В. Стандарти психолого-педагогічної допомоги дітям з розладами аутичного спектра: навч.-метод. посіб. / Т.В. Скрипник. – К.: Педагогічна думка, 2013. – С. 56–58.
4. Скрипник Т.В. Психологічна допомога дітям з аутизмом та їхнім батькам: навч.-метод. посіб. / Т.В. Скрипник. – К.: Вид. група «Шкільний світ», 2016. – 160 с. 59.
5. Скрипник Т.В. Феноменологія аутизму / Т.В. Скрипник. – К.: Видавництво «Фенікс», 2010. – 388 с.

ЖУРНАЛІСТИКА

Свиридов А.О.,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра

Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка

науковий керівник: **Трачук Т.А.,**

кандидат філологічних наук, доцент кафедри соціальних комунікацій,

Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ ДЛЯ СУСПІЛЬСТВА ТА СУЧАСНОЇ НАУКИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. На сьогодні світові глобалізаційні процеси відбуваються настільки швидко, що кожна суспільна галузь відчула на собі її вплив та наслідки. Розвиток комунікаційної сфери суспільства в умовах глобалізації заслуговує на особливу увагу, оскільки її роль в цьому процесі не тільки пасивна, але й активна: «сучасні мас-медіа стали єдиною комплексною системою масової комунікації глобального характеру, яка суттєво впливає на суспільство, створюючи нові системи цінностей і нові види ідентифікації для громадян. І як результат значно зростає роль ЗМІ у становленні нових форм демократії, у тому числі в демократичних трансформаціях українського суспільства [1]». Таким чином, метою дослідження є розглянути значення інноваційних процесів глобалізації систем масової комунікації для суспільства та сучасної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику впливу інноваційних процесів глобалізації систем масової комунікації на суспільство та сучасну науку розглядали О.В. Зернецька, О.М. Гриценко, В.М. Бебик, проте постійний розвиток систем масової комунікації потребує на безперервне вивчення інноваційних процесів та дослідження впливу на суспільство і науку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найяскравішим результатом глобалізації засобів масової інформації є поява всесвітньої мережі Інтернет. Відбулась інформаційна революція, яка наділила засоби масової інформації ще потужнішою силою, даючи змогу впливати на ще більшу кількість умів та душ, змінюючи світ зі швидкістю світла. Безперечно, ця потужна хвиля має неабиякий резонанс у суспільстві: «у культурно-

духовній сфері світ перетворюється на «глобальне село», в якому формується глобальна спільнота, глобальна громадська думка, що завдяки посередництву і підсиленню засобами масової комунікації все більше починає впливати на дії урядів і міжнародних інституцій [2]». Політична сфера є яскравим прикладом впливу глобалізації системи масової комунікації. «В умовах сервісної та інформаційної економіки ЗМК починають значно більше впливати на політичну культуру та політичну комунікацію, призводячи до «медіатизації політики [1]». Слід зазначити, що на сьогодні це питання стає надзвичайно актуальним.

О.В. Зернецька надала класифікацію впливу глобалізаційних процесів на суспільне життя, які відбуваються в інформаційному просторі: «1) на інституційному рівні відбуваються впливи на політику, бізнес, релігію, освіту та науку; 2) на міжгруповому рівні змінюються закони та регулювання; 3) на рівні етносів і національних меншин здійснюються впливи на ідентичність, мобілізацію; 4) на рівні держав впливи на безпеку, суверенітет; 5) на глобальному рівні відбуваються впливи на ресурси [3, с. 155–156]». Тобто вплив інноваційних процесів глобалізації систем масової комунікації має досить широке поле дії.

Цілком зрозуміло, що глобалізація інформаційної галузі має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, перед людством відкриваються безмежні можливості в освітньому просторі, розширяється світогляд, інформація не має кордонів сьогодні. «Глобальна комунікація у вигляді супутникового телебачення та Інтернету кардинально змінює зміст географічних понять у контексті адміністративно-територіального устрою та міждержавних кордонів [2]». З появою світових наукометричних баз та міжнародної наукової періодики, темпи розвитку науки прискорилися. Проте, з іншого боку, глобальні інформаційні системи стають джерелом небезпеки. ЗМІ можуть стати руйнівним засобом в «лихих руках», розповсюджуючи тероризм, насильство, знищуючи людські цінності. Безперечно, глобалізація систем масової комунікації має негативний вплив на національну самосвідомість, тому що прискорюються процеси асиміляції культур.

Висновки. Тому, для запобігання негативних наслідків необхідно регулювати інформаційний потік. «Глобалізація нині стала найважливішою тенденцією сучасного світу, а її основою є інтеграція інформаційних систем в єдину світову систему. Інформаційна глобалізація необхідна для формування єдиного світового ринку, який потрібно регулювати економічними, політичними й маніпулятивними методами [2]». Процес контролю є необхідним, проте, має бути детально продуманим, адже існує загроза порушити свободу слова, якій, до речі, глобалізація систем масової комунікації сприяє.

Список використаних джерел

1. Гриценко О.М. (2006) Мас-медіа в контексті глобальних суспільних трансформацій на початку ХХІ ст. Культура видання. Поліграфія і видавнича справа. 43, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pvs.uad.lviv.ua/static/media/43/8.pdf>
2. Бебик В.М. (2005) Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка публік рилейшнз: Моногр. К.: МАУП, 440 с.: іл. Бібліогр.: С. 432-437. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studentbooks.com.ua/content/view/1035/42/1/2/>
3. Зернецька О.В. (1999) Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини / Зернецька О.В. К. : Освіта, . 351 с.

УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Маджарова Д.С.,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Вінницький торгівельно-економічний інститут
Київського національного торгівельно-економічного університету

науковий керівник: *Ніколіна І.І.,*

кандидат наук з державного управління, доцент,
Вінницький торгівельно-економічний інститут
Київського національного торгівельно-економічного університету

ЕЛЕКТРОННІ ПОСЛУГИ ОНЛАЙН: ДОСВІД ЕСТОНІЇ

У сучасному світі кожна людина має право на отримання доступних послуг. Це стосується адміністративних, соціальних, комунальних, медичних, освітніх послуг. Проте громадяни можуть впливати на їх якість, тільки якщо відповідальні за надання цих послуг знаходяться близько. Таким чином, найближчою до людей владою є ОМС – органи місцевого самоврядування – сільські, селищні, міські ради, їх виконкоми. Отже, саме вони повинні мати необхідні повноваження, щоб нести відповідальність за вирішення місцевих питань. Одним із кроків для досягнення вищезазначеного є реформа децентралізації влади в Україні.

Існує багато визначень поняття «децентралізація». Найпоширенішим є таке: децентралізація – це передача повноважень, ресурсів та компетенції вирішувати основні питання життя на найбільш наближеному до людини рівні, де це можна зробити найбільш ефективно [1]. Більш ширше визначення даному поняттю надав Жан-Поль Фагует, англійський професор політичної економії розвитку, зазначивши, що децентралізація це ніщо інше як передача центральним урядом визначених функцій, з усіма необхідними для їх виконання адміністративними, політичними і економічними атрибутами, до місцевих органів влади, які є самостійними одиницями і суверенними в географічних межах або функціональних сферах діяльності, які визначені на законодавчому рівні [2, с. 4].

Нині лунає багато критики щодо реформ. Мовляв, раніше все було добре, а внаслідок реформ ситуація тільки погіршується. Протистояння між реформаторами і тими, хто намагається зберегти статус-кво не є винятково

українським феноменом. Істотний внутрішній опір реформам спостерігається і в інших країнах, які обрали шлях змін. При цьому одні держави проводять реформи та демонструють позитивні результати, а інші за відсутності сприятливих обставин і браку політичної волі обмежуються напівмірами. Яскравим прикладом успішного впровадження реформ та надання послуг онлайн є невелика прибалтійська держава Естонія.

Особливу увагу слід звернути на впровадження електронного врядування в Естонії, який визнано одним з кращих у Європі. Досвід цієї країни для України може слугувати орієнтиром і щодо розвитку електронної участі громадян в творенні політики [3]. Цифрова трансформація передбачає, що усі послуги надаються електронно (крім одруження та розлучення). До такого процесу усіх громадян привчають з дитинства – при народженні у немовляти автоматично з'являється дві адреси електронної пошти для подальшої підтримки зв'язку з державою. Батьки мають змогу у режимі реального часу слідкувати за дитиною у садочку – фото-, відео звіти надають вихователі в електронному кабінеті одного з батьків на спеціальному сайті. Оцінки, відвідуваність у школі теж доступні в електронному кабінеті.

Естонський портал *eesti* (www.eesti.ee) оформлено у біло-синіх кольорах, що одразу нагадує про прапор цієї країни [4]. На вкладці «Головна» розташований «Пошук», найбільш використовуваний вкладки, можливість зміни мови (естон/англ./рос) та перелік усіх вкладок (їх тут 18). Загалом, одразу зрозуміло на яку вкладку потрібно переходити у залежності від запиту.

Технологія реєстрації фізичних та юридичних осіб он-лайн в Естонії включає порівняно легкий та зрозумілий шлях – на сайті *eesti* є повна інформація як, які документи потрібні для реєстрації фізичної чи юридичної особи, є дані про види бізнесу, можливості кожного виду та усі інші необхідні дані. Проте щоб зареєструватися як підприємець потрібно перейти на Комерційний реєстр Естонії та мати електронне посвідчення особи, яке має вигляд ID-карти.

Для громадян Естонії можливість підписувати документи електронним підписом автоматично під'єднана до ID-карта, M-ID або Smart-ID. Саме тому при реєстрація фізичної особи-підприємця необхідно мати даний документ. Щоб отримати таку картку, потрібно бути резидентом Естонії або ж проживати у Латвії/Бельгії/Фінляндії.

Загалом, електронний портал Естонії через свою надмірну інформативність є не зовсім зручним, тому що, щоб оформити одну певну послугу, потрібно перейти на одну вкладку, потім на інший сайт, і лише після цього вдасться все оформити (при умові, якщо ви – резидент Естонії та має ID).

Велика увага приділяється і електронній медицині. Вся медична історія пацієнтів зберігається в електронному форматі. Тож кожен профільний лікар

за потреби має доступ до історії стану здоров'я пацієнта і може надати кваліфіковану допомогу.

Крім того, країна стала лідером у впровадженні механізмів електронної демократії, в тому числі, електронного голосування. Голосування в естонців онлайн за останніх кілька років набуло великого поширення. Голосувати можна з будь-якої точки світу, маючи лише телефон та доступ до Інтернету. Задля зменшення корупції система дозволяє проголосувати необмежену кількість разів, проте зараховано буде лише останній голос.

Говорячи за е-демократію, важливим є зазначити той факт, що в Естонії до середини 1990-х років вже були враховані головні рекомендації інститутів ЄС щодо громадянської освіти та затверджені її європейські стандарти, розроблені необхідні нормативні документи для включення в шкільні програми громадянських дисциплін і блоків. Саме завдяки дотриманні норм та поширенні інформації про громадянську освіту, уряд Естонії досяг успіху в електронному врядуванні загалом.

Потрібно також зазначити, що в Естонії розроблено систему для швидкого безперешкодного проходження кордону – Go Swift, систему з необхідними даними про військову службу для юнаків, сайт для риболовлі. Навіть для безпеки громадян був створений реєстр злочинців, який досить швидко надає інформацію про місцезнаходження небезпечних людей поблизу.

Визначною особливістю системи електронного врядування Естонії є те, що вона побудована на абсолютній довірі громадян до влади. Люди впевнені в якості такого самоврядування, їм надана можливість самим визначати, кому довіряти інформації про себе. Крім того, про будь-які хакерські атаки, проблеми із системою повідомляють одразу, дбаючи про безпеку у першу чергу естонців.

Отже, нам, як країні, яка знаходиться в режимі соціально-політичних трансформацій, справді є чому повчитися в Естонії. Держава змогла досягти успіху поступово, будучи відкритою до змін. На мою думку, цю частину естонського досвіду необхідно взяти до уваги.

Список використаних джерел

1. Факти, які ми повинні знати про федерацію та децентралізацію. URL:<https://decentralization.gov.ua/news/71>
2. Faguet Jean-Paul. Decentralization and Local Government Performance, Technical Consultation on Decentralization, London School of Economics, Working Group 6: Decentralization and Natural Resources Management, Centre for Economic Performance and Development Studies Institute. 1997. P. 5.
3. Ніколіна І.І. Аналіз тренду цифрової трансформації публічного управління та адміністрування в Україні. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2020. №19. С. 53-59. URL: <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2020/19-2020/12.pdf>.
4. Електронний портал Естонії. URL: <https://www.eesti.ee/et>

Семенова А.М.,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
науковий керівник: **Губанова О.В.,**

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного, господарського і фінансового права
Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРАВО НА МАТЕРИНСТВО ТА БАТЬКІВСТВО ЯК ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ПОДРУЖЖЯ

Сімейне законодавство України встановлює рівні права та обов'язки жінки та чоловіка у шлюбі. Принцип рівності поширюється і на здійснення подружжям своїх особистих немайнових прав. З першого погляду, законодавство надає ґрунтовне регулювання особистих немайнових прав подружжя, але на практиці при здійсненні жінкою свого права на материнство і чоловіка свого права на батьківство виникають певні суперечності з приводу рівності цих суб'єктів сімейних правовідносин.

Серед науковців, які працювали над проблематикою даної теми, можна вказати таких як Чернік С.Д., Дутко А.О., Драгомирова Ю.В., Поклонська Ю.О. та інші.

Сімейний кодекс України закріплює право кожного на сім'ю, і визначає її як первинний та основний осередок суспільства [1]. Особисті немайнові права подружжя покликані сприяти правовому регулюванню сімейних відносин на почуттях любові та взаємоповаги, взаєморозумінні і на найвищих моральних цінностях суспільства. Це зумовлено тим, що особисті немайнові права подружжя мають нематеріальний характер, і тому, на нашу думку, спрямовані перш за все на почуття один до одного, а не на матеріальну складову. Важливо також зазначити, що особисті немайнові права подружжя виникають у зв'язку з реєстрацією шлюбу [2, с. 25].

Дутко А.О. визначає особисті немайнові права подружжя як відносини стосовно особистих немайнових благ та інтересів осіб, які уклали шлюб, що

регулюються нормами сімейного законодавства. Основними рисами цих прав, на думку науковця, є безстроковість, невідчужуваність, немайновий характер та особистісність [3, с. 191].

Варто зазначити, що існують певні межі здійснення таких прав подружжя, а саме те, що їх здійснення повинно не суперечити інтересам сім'ї, потрібно утримуватись від дій, які б порушували права іншого подружжя, при здійсненні своїх прав кожен з подружжя повинен дотримуватись саме моральних засад суспільства [3, с. 192].

Стаття 49 Сімейного кодексу України закріплює право на материнство, а стаття 50 цього ж кодексу визначає право на батьківство. Ці права є одними з основних немайнових прав подружжя [1].

Наразі сімейне законодавство не містить легітимного визначення поняття «материнство» та «батьківство». Тому варто звернутись до думки науковців з приводу цього питання.

Поняття «материнство» можна розглядати у вузькому і у широкому розумінні. У широкому розумінні, материнство визначають як суспільні відносини, що регулюються законодавчими нормами, та спрямовані, перш за все, на захист інтересів матері та дитини, а також на їх майнову та моральну підтримку. У вузькому ж розумінні материнство визначають як можливість жінки здійснювати репродуктивну функцію, а також можливість утримувати та виховувати дітей [2, с. 26].

Дутко А.О. зазначає, що право на материнство складається з декількох елементів, зокрема: право на вагітність (включає в себе можливість завагітніти із застосуванням допоміжних репродуктивних технологій) та на охорону здоров'я під час вагітності; право на охорону здоров'я під час пологів; право обрати чи народжувати дитину чи не народжувати (включає в себе право на штучне переривання вагітності) та право після народження дитини на певні пільги та гарантії, які забезпечуються державою [3, с. 192].

У науці, під поняттям «батьківство» розуміють юридично посвідчений факт походження дитини від конкретного чоловіка, а також участь чоловіка в утриманні та вихованні дитини. Чернік С.Д. зазначає, що право на батьківство включає: право вирішувати мати чи не мати дитину, захищати своє право на батьківство, а також вимагати від інших осіб такої поведінки, що не перешкоджає йому здійснювати своє право на батьківство [2, с. 27–28].

Тобто, з вище наведеного, можна виокремити дві функції, на реалізацію яких впливає законодавче закріплення права на материнство та батьківство, – біологічну (або її ще називають репродуктивна) та соціальну. Біологічна функція включає право як жінки так і чоловіка вирішувати питання з приводу зачаття дитини, а соціальна функція включає право обох батьків та виховання та утримання дитини [2, с. 28].

Однак важливо зазначити, що у національному законодавстві право на батьківство дещо обмежується, адже згоду на штучне переривання вагітності жінка надає самостійно, законодавством не передбачена згода чоловіка на цю процедуру. Таке обмеження порушує приписи частини 2 статті 54 СК України, адже ця стаття передбачає, що найважливіші питання, що стосуються сім'ї, повинні вирішуватись подружжям спільно [1]. Таке обмеження порушує засаду рівності, що передбачена у частині 6 статті 7 СК України, у якій вказується, що жінка та чоловік мають рівні права та обов'язки у шлюбі, сім'ї, і взагалі у сімейних відносинах. Також таке обмеження суперечить приписам Конституції України, а саме статті 51, яка також закріплює рівні права та обов'язки подружжя у шлюбі та сім'ї [1; 4].

З приводу згоди чоловіка на проведення аборт, то можна звернутись до практики Європейського Суду з прав людини. У справі «Патон проти Сполученого Королівства» (1980 рік) ЄКПЛ (Європейська комісія з прав людини) встановила, що чоловік не може перешкоджати жінці у праві зробити аборт. ЄКПЛ встановила, що право на повагу до сімейного життя, що передбачене у статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, не можна роз'яснювати як таке, що надає право чоловікові давати згоду на проведення аборт його дружині [5].

Ромовська З.В. з приводу цього, зазначала: «складається парадоксальна ситуація: для продажу одним з подружжя автомобіля потрібна згода другого, а питання проведення штучного переривання вагітності дружина має право вирішувати своєвільно» [6, с. 153].

Якщо звернутись до статистики народжуваності в Україні, то можна зробити висновок, що за останні 10 років народжуваність знизилась на 40 %. Якщо у 2010 році народилось 497 689 дітей, то у 2020 році всього 293 457 дітей. Тобто, можемо дійти висновку, що громадяни України не активно здійснюють реалізацію свого права на материнство та батьківство щодо зачаття та народження дітей [7].

Отже, як бачимо, принцип рівності жінки та чоловіка у шлюбі може бути порушений при здійсненні подружжям свого права на материнство та батьківство. Відповідно до меж здійснення особистих немайнових прав подружжя, останні повинні дотримуватись моральних засад суспільства і утримуватись від дій, які б порушували права іншого з подружжя. Тут постає питання, чи не суперечить моралі суспільства одноособова згода жінки на аборт, без обов'язкового погодження з чоловіком, батьком майбутньої дитини, адже цим самим обмежується право чоловіка на батьківство. Чоловік має право вимагати від інших осіб такої поведінки, що не перешкождала б йому здійснювати своє право на батьківство. Тому, на нашу думку, закріплення у сімейному законодавстві чіткого механізму забезпечення реалізації чоловіком права на батьківство, призведе до дотримання принципу рівності у відносинах жінки та чоловіка у шлюбі і

сприятиме усуненню недоліків у правовому регулювання зазначеного питання.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 №2947-III. Верховна Рада України. 2002. № 21–22. ст. 135 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
2. Чернік С.Д. Право на материнство та батьківство як особисті немайнові права подружжя. Наукові записки. Серія: Право. Випуск 10. 2021. ст. 25–29.
3. Дутко А. Сучасний стан правового регулювання особистих немайнових прав та обов'язків подружжя. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки. 2019. Вип. 21. ст. 190–196.
4. Конституція України : Конституція Верхов. Ради України від 28.06.1996 № 254к/96–вр. Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст. 141
5. Рішення ЄСПЛ у справі «Патон проти Сполученого Королівства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://medicallaw.org.ua/uploads/media/09_02.pdf
6. Ромовська З.В. Українське сімейне право: підручн. – К. : Правова єдність, 2009. 500 с.
7. Статистика народжуваності за 2020 рік. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/ds/kjp_reg/kjp_reg_u/arh_kjp_reg2020_u.html

Семенова А.М.,
здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
науковий керівник: **Губанова О.В.,**
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного, господарського і фінансового права
Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ІНСТИТУТ СЕПАРАЦІЇ В СІМЕЙНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

У сучасних умовах життя представники молодого покоління з меншою серйозністю відносяться до збереження шлюбу, внаслідок цього статистика розірвання шлюбів збільшується на відміну від їх укладення. Для усунення цього явища в українському законодавстві передбачений певний механізм, який дозволяє частково знизити ці показники. З цим і пов'язана актуальність дослідження інституту сепарації, правове регулювання якого має на сьогодні певні недоліки.

Серед науковців, які працювали над проблематикою даної теми, можна вказати таких як Воробель У.Б., Кириченко Т., Оксанюк О., Юніна М.П., Настич Т.М. та інші.

Історія появи інституту сепарації в українському законодавстві почалася з ратифікації Верховною Радою України Угоди між Україною і Турецькою Республікою «Про правову допомогу та співробітництво в цивільних справах» 5 липня 2001 року, один із пунктів якої безпосередньо стосувався сепарації. На час ратифікації цієї угоди відповідної норми у національному законодавстві не існувало, крім цього проти запровадження цього правового інституту виступало Міністерство юстиції України. На підтримку того, щоб статті, які стосуються інституту сепарації, все ж таки мали місце в національному законодавстві, виступило Міністерство закордонних справ України, на думку якого введення зазначеного інституту сприяло б зближенню законодавства України із законодавством багатьох держав [1, с. 99]. Легітимного статусу інститут сепарації набув з прийняттям Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 року.

Кириченко Т. поняття сепарації характеризує як надання часу, що сприяє подоланню особистих проблем та створенню умов для примирення чоловіка та жінки [2, с. 30]. На думку Білика О.О. режим окремого проживання можна розуміти, як стан шлюбних відносин, що виникає на підставі рішення суду чи договору при цьому особи не припиняють шлюб, але фактично перестають жити як подружжя. Наслідком встановлення такого режиму може бути примирення чи остаточне припинення шлюбу. На підтвердження цього, можна звернутися до думки Ромовської З.В., яка

зазначає, що сепарація це ще не розірвання шлюбу, а лише крок до цього, тому, що особи які розійшлись, ще не розлучилися, і це створює надію на їхнє примирення [3, с. 257–258].

Тобто можна зробити висновок про те, що режим окремого проживання подружжя у більшості випадків встановлюється у разі неможливості осіб, що перебувають у шлюбі, проживати разом. Разом з цим, слід зазначити, що така неможливість повинна виникати внаслідок певних життєвих обставин, які виступають підставами для встановлення сепарації. У цьому і постає проблема, адже підстави для встановлення режиму окремого проживання подружжя не визначені у Сімейному кодексі України.

Водночас, на думку Кириченко Т., можна виокремити такі групи підстав встановлення сепарації:

- 1) негативні зміни психологічного здоров'я одного з подружжя;
- 2) наявність реальної чи потенційної загрози життю одного з подружжя чи їхніх дітей;
- 3) значне погіршення стану фізичного здоров'я;
- 4) тривала та систематична відсутність одного з подружжя внаслідок роботи або навчання;
- 5) наявність матеріально-побутових проблем;
- 6) позбавлення волі одного з подружжя;
- 7) аморальна або негідна поведінка одного з подружжя щодо іншого;
- 8) систематичне непорозуміння між чоловіком і жінкою, які перебувають у шлюбних відносинах;
- 9) належність одного з подружжя до сект або інших подібних формувань [2, с. 31].

Згідно з положеннями статті 119 Сімейного кодексу України правовими механізмами для встановлення судом режиму окремого проживання подружжя є спільна заява подружжя чи позов одного з них, а припинення сепарації відбувається у разі поновлення сімейних відносин або за рішенням суду на підставі заяви одного з подружжя [4]. Проблемним є визначення моменту припинення сепарації, адже поняття «поновлення сімейних відносин» є невизначеним і створює юридичну суперечливість правового статусу осіб набутого за час фактичного відновлення шлюбу. Це може призвести до зловживання і порушення прав дружини та чоловіка. Тому строк має важливе правове значення для подальшого вирішення спорів про майно, встановлення батьківства та інше. Але в сімейному законодавстві відповідні строки не визначені, що може призвести до труднощів у правозастосуванні [5, с. 97].

Щодо правових наслідків встановлення режиму окремого проживання чоловіка та жінки, то вони закріплені у частині 2 статті 120 Сімейного кодексу України:

- дитина, яка була народжена дружиною після спливу десяти місяців, не вважається такою, що походить від її чоловіка;

- майно, набуте в майбутньому дружиною та чоловіком, не буде вважатися таким, що було набуто у шлюбі. Тобто те майно, яке було набуто дружиною та чоловіком після встановлення сепарації, вважається особистою власністю кожного [4].

Тому, можемо говорити про те, що сенс режиму окремого проживання полягає у зупиненні дії двох презумпцій: презумпції спільної сумісної власності на майно, яке було придбане у шлюбі, та презумпції батьківства [6, с. 97].

Отже, не зважаючи на те, що інститут сепарації у сімейному законодавстві діє достатньо довгий час, він все ще має проблеми та недоліки у правовому регулюванні. Тож удосконалення зазначеного інституту є важливим і доцільним у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Воробель У.Б. Інститут окремого проживання подружжя (сепарація): історико-правові аспекти У.Б. Воробель. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична. 2017. Вип. 2. С. 90-103.
2. Кириченко Т. Становлення та розвиток інституту сепарації в сімейному законодавстві України Тетяна Кириченко. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 6. С. 29-33.
3. Сімейне право України: підручник за ред. А.О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 2018. 480 с.
4. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року (із наступними змінами та доповненнями). Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/ed20210101#Text>
5. Оксанюк О. До питання про порядок встановлення, зміни та припинення режиму окремого проживання подружжя у сімейному праві Олег Оксанюк. Актуальні проблеми правознавства. 2021. № 1(25). С. 94-99.
6. Юніна М.П., Настич Т.М. Інститут сепарації як можливий механізм збереження сім'ї М.П. Юніна, Т.М. Настич. Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 23 лютого 2018 р.). Дніпро : ДДУВС, 2018. С. 96-98.

Соболенко В.В.,
здобувач вищої освіти ступеня магістра
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДСТАВ МУНІЦИПАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Процеси децентралізації в Україні визначили шлях розвитку майбутньої української держави в напрямку розбудови суверенної, незалежної, соціальної, правової та демократичної держави в якому одну з ключових ролей на шляху до досягнення цих цілей відіграє місцеве самоврядування. З огляду на це місцеве самоврядування має відповідати найвищим національним та міжнародним стандартам його правового регулювання.

Слід відзначити, що проблематиці дослідження муніципально-правової відповідальності та правового регулювання підстав такої відповідальності зокрема приділяли увагу такі вчені як Салівон Г.І., Топузов В.І., Любченко П.М., Соляник К.Є., Тацій В.Я., Тодика Ю.М., Батанов О. В. Боброва Н.О., Волошина Ю.О. та інші. Разом з тим хотілося б зазначити, що наукові праці з даного питання швидше носили безсистемний, ізольований характер, що загалом не давало відповіді на проблемні питання цього муніципально-правового явища об'єктивної дійсності.

Тому актуальність даної теми полягає в тому, що повноцінне науково-теоретичне дослідження правового регулювання підстав муніципально-правової відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування є запорукою гарантування забезпечення прав і свобод людини як члена територіальної громади та прав самої посадової особи місцевого самоврядування.

Проблема визначення підстав муніципально-правової відповідальності є однією з центральних проблем теорії даного правового інституту, а тому в доктрині було запропоновано різні визначення цих підстав. Одним з найбільш повних та фундаментальних є визначення, згідно з яким підстави муніципально-правової відповідальності – це певні юридичні факти(фактичні підстави), за які згідно з муніципально-правовими нормами(нормативні підстави) несуть відповідальність деліктоздатні суб'єкти за встановленою процедурою притягнення їх до цього виду юридичної відповідальності [1, с. 154].

По-перше, виходячи з наведеного визначення та правової природи муніципально-правової відповідальності можна встановити, що доцільно буде диференціювати дане поняття на підстави притягнення до

муніципально-правової відповідальності та на підстави настання муніципально-правової відповідальності.

По-друге, підстави притягнення до муніципально-правової відповідальності з огляду на їх специфічну конструкцію складаються з трьох складових, а саме: нормативної підстави(наявність норми муніципального права, що прямо встановлює склад правопорушення у сфері місцевого самоврядування); фактичної підстави(наявність факту вчинення деліктоздатним суб'єктом місцевого самоврядування діяння, яке містить у собі склад муніципального правопорушення); процесуальної підстави(яка відіграє роль пов'язуючої між собою нормативної та фактичної підстав та полягає в тому, що для притягнення особи до муніципально-правової відповідальності має бути закріплена законодавча процедура та суб'єкт уповноважений на притягнення до муніципально-правової відповідальності).

По-третє, з приводу підстав настання муніципально-правової відповідальності слід сказати, що до цього виду підстав слід віднести:

- наявність суспільно-шкідливого для муніципально-правових відносин юридичного факту вчинення муніципального правопорушення;

- наявність норми муніципального права, що прямо встановлює заборону такої поведінки та передбачає за вчинення такого діяння застосування муніципально-правової санкції;

- відсутність підстав для звільнення від муніципально-правової відповідальності;

- наявність правозастосовного акту, який набрав чинності(під цим слід розуміти рішення уповноваженого органу публічної влади(державної або муніципальної), котрий має законодавче право накладати муніципально-правову відповідальність.

Варто підкреслити, що на рівні Конституції України, а саме розділу XI, яким встановлюється основоположні принципи та положення на яких базується місцеве самоврядування в Україні, питання відповідальності органів місцевого самоврядування не вирішує, а робить відсилання до відповідного закону [2]. Зважаючи на процеси децентралізації публічної влади, питання муніципально-правової відповідальності є вкрай важливим та задля дотримання принципів конституціоналізму, керованості та верховенства права доцільно було б змінити положення статті 146 Конституції України та прямо передбачити в ній підстави такої відповідальності.

Отже, правове регулювання підстав муніципально-правової відповідальності здійснене на законодавчому рівні виконано лише з врахуванням підстав притягнення муніципально-правової відповідальності залишаючи поза увагою підстави настання такого виду юридичної відповідальності, що є значним упущенням законотворення. До того ж

заради забезпечення правової визначеності та стабільності правового інституту муніципальної-відповідальності слід доповнити відповідний розділ Конституції України нормою в якій було б закріплено повний перелік правових підстав для настання такого виду юридичної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Слободяник Т. М. Муніципально-правова відповідальність місцевих рад та сільських, селищних, міських голів в Україні: дисс. на здобуття наук. ступ. канд. юр. наук: 12.00.02. Національна академія внутрішніх справ. Київ. 2016. URL: <https://cutt.ly/kT469iz>
2. Конституція України: Законодавство України. від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Старокожко О.В.,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
науковий керівник: **Прохазка Г.А.,**
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри теоретико-правових дисциплін
Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЛЮ В НОРМАХ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ ТА В РІШЕННЯХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Як відомо, людство завжди прагнуло удосконалити та доповнити правову систему, з метою реалізації власних прав та свобод. З кожним роком, можна прослідкувати позитивні зміни, які втілюються у суспільні сфери та інститути права. На сьогодні одним із найважливіших соціальних інститутів є сім'я. Але, на жаль, останнім часом яскраво виражено стала проявлятися проблема застосування домашнього насильства у цій соціальній групі. Слід зазначити, що актуальність цієї теми зростає, за останні роки, держави учасниці під егідою ООН намагаються спрямовувати свої зусилля на розв'язання даного питання, яке досить довгий час замовчувалося та вважалося звичним явищем, адже домашнє насильство позначається та відображається у свідомості кожного, хто його зазнав та призводить до грубих порушень прав людини. Зауважу, що розгляд поглядів таких учених та юристів, як: Дудаш Т.І., Дудоров О.О., Хавронюк М.І., Лесько Н.В., дозволить краще внести ясність у цю тему [1–3].

Для забезпечення додержання права на повагу до приватного і сімейного життя та інших прав і свобод, які закріплені у Європейській конвенції, в Україні

функціонує Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 02.12.2012 року. Судова практика Європейського суду з прав людини (надалі ЄСПЛ) за допомогою якої почав діяти механізм ефективного розслідування й усунування проблем, пов'язаних із протидією домашньому насильству.

На думку Дудаша Т.І., який коментує окремі положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, а саме у ст. 8 Конвенції вказано, що йдеться мова про захист чотирьох інтересів: приватне життя, кореспонденцію та сімейне життя. Саме завдяки змісту практики Суду роз'яснення та наповнення набуло поняття «приватне життя», у нього також включається «сімейне життя», яке є досить багатоаспектним при його розгляді. Так у рішенні Суду у справі «Niemietz v. Germany» від 16.12.1992 вказав, що було б не правильно обмежувати поняття приватного життя «внутрішнім світом», у якому особа може жити особистим життям так, як забажає, і повністю виключати зі змісту цього поняття зовнішні стосунки особи [1, с. 294]. Тим самим наголосивши на тому, що цим охоплює не тільки фізичну складову але й моральну недоторканість, зокрема фізичне насильство, моральні утиски, тобто такі дії можуть здійснити негативний вплив на приватне життя особи.

Насильство в сім'ї або домашнє насильство розглядають також як вид насильства щодо жінок, тобто можна зазначити про наявність гендерної нерівності. Як зазначає Шукліна Н.Г., що ця проблема мала довгий шлях до визнання в міжнародному праві як порушення прав людини, ілюструє той факт, що Конвенція ООН про ліквідацію дискримінації щодо жінок, яка була прийнята ООН в 1979 році не містила не тільки окремої статті, присвяченої питанням домашнього насильства та насильства щодо жінок в цілому, але й цих термінів взагалі [2, с. 79].

З огляду на судову практику ЄСПЛ, а саме у цій категорії, такі справи, як «Беваква та С. проти Болгарії» (Bevacqua and S. v. Bulgaria), № 71127/01, п. 65, від 12 червня 2008 року; «А. проти Хорватії» (A. v. Croatia), №55164/08, п. 60, від 14 жовтня 2010 року. Суд відмітив, що відповідно до Конвенції держави мають позитивні права у забезпеченні та розробленні нормативно-правової бази та гарантувати ефективність виконання захисту проти домашнього насильства. У своїй науковій статті, Костюк В.Л., Федоровська Н.В., Пашковська М.В. проводять аналіз рішення «Левчук проти України», адже воно вкотре нагадало про захист прав людини та основоположних свобод й те, що суди мають надавати пріоритет правам жінок на життя та фізичну і психічну цілісність порівняно з правами кривдників й викорінювати причини гендерного насильства [3, с. 9]. Національні суди належним чином не дослідили та не врахували подальші ризики при розгляді справи за позовом Ірини Левчук, чим зумовили порушення Україною своїх позитивних прав щодо обов'язку дотримання прав та свобод людини. Вона зазнавала фізичного

насилля, погроз та залякувань з боку її колишнього чоловіка, що впливали на її фізичний та моральний стан, саме у розумінні ст. 8 Конвенції посягання на приватне життя.

Заходи загального характеру виступають важливим елементом виконання та забезпечення рішень на практиці Європейського Суду. Внесення змін до законодавства у сфері протидії домашньому насильству є одним із способів подолання проблеми. Ще в 2011 році Україна, як член Ради Європи взяла участь у підготовці Стамбульської конвенції, але на заваді стали низка факторів, через які така конвенція не стала частиною національного законодавства в Україні. Адже саме вона на національному рівні закріплює цілий комплекс конкретних превентивних заходів, пов'язаних із запобіганням та захистом від домашнього насильства, у тому числі проти жінок. Ратифікована Україною Європейська конвенція, не має жодної статті у якій би згадувалося поняття «домашнє насильство», хоча виступає дієвим міжнародно-правовим інструментом у цій сфері.

Важливою передумовою запобігання протидії насильству у демократичному суспільстві є необхідне сприйняття та розуміння суддями природи проблематики домашнього насильства. Адже суддям слід застосовувати більш жорсткі способи захисту у таких випадках, з метою захисту інтересів жертв від такого виду злочинів, який би надавав достатню змогу довести вину особи. ЄСПЛ також вказав та визначив як недолік процедуру впровадження заходу, яка є досить затяжною, а у справах застосування домашнього насильства превентивні міри слід здійснювати негайно. Суд також зауважив, щоб запобігати подальшому вчиненню домашнього насильства, національні правоохоронні органи повинні в негайному та ретельному порядку здійснювати розслідування. А органи влади мають надати достатні докази у встановленому законом порядку без порушення процедури, аби пришвидшити розгляд справи та обрання запобіжного заходу на початкових етапах розслідування.

Отже, на сьогодні саме у соціальному інституті сім'ї, найчастіше фіксуються випадки застосування домашнього насильства. Посягання на приватне життя особи, потрібно розглядати у двох аспектах, а саме фізичну складову та моральну недоторканість. ЄСПЛ у своїй практиці звертає увагу на те, що більшість держав не виконують повною мірою покладені на них обов'язки у сфері протидії домашнього насильства. Спираючись на аналіз судової практики, можна дійти висновку що законодавство України потребує ряд змін до законодавства, зокрема ратифікація Стамбульської конвенції. Такий крок, здійснив би посилення державного контролю за цією сферою, саме через системність норм конвенції, які покладають на державу позитивні обов'язки щодо дієвого механізму запобігання насильству стосовно жінок та ефективний захист прав постраждалих.

Список використаних джерел

1. Дудаш Т.І. Практика Європейського суду з прав людини / Тамара Іванівна Дудаш. – Київ: Алерта, 2014. – 488 с. – (2-ге)
2. Шукліна Н.Г. Особливості розгляду справ пов'язаних із домашнім насильством [Електронний ресурс] / Н.Г. Шукліна, Н.С. Стефанів, К.Б. Левченко // Київ. – 2018. С. 300 – URL: <https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2019/03/Curriculum-Adjudicating-Domestic-Violence-Cases.pdf>.
3. Костюк Л.В. Запобігання та протидія домашньому насильству підрозділами Національної поліції [Електронний ресурс] / Л.В. Костюк, Н.В. Федоровська, М.В. Пашковська // Київ. – 2021. С. 39 – URL: <https://www.naiou.kiev.ua/images/news/img/2021/06/pr12.pdf>.

МАТЕМАТИКА ТА СТАТИСТИКА

УДК 512

Корінчук Н.Ю.,

викладач-методист математики

Луцького фахового педагогічного коледжу

Корінчук В.В.,

викладач-методист математики

Луцького вищого професійного училища будівництва та архітектури

САМОРГАНІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ КАРАНТИНУ

Анотація. Стаття присвячена проблемі самоорганізації та використанню студентами і учнями онлайн ресурсів та вплив на рівень знань при вивченні математики під час дистанційного навчання в умовах карантину. З цією метою авторами було проведено анкетування серед студентів Луцького фахового педагогічного коледжу та учнів Луцького вищого професійного училища будівництва та архітектури на предмет використання ними онлайн ресурсів та освітніх електронних сервісів і наводиться детальний порівняльний аналіз результатів цих соціологічних досліджень між двома закладами освіти.

Ключові слова: дистанційне навчання, освітня платформа, клас рум, ноутбук, онлайн ресурси, оволодіння навиками користування інформаційно-комп'ютерними технологіями, формування математичних знань, навичок і умінь.

Постановка проблеми. Застосування різних освітніх платформ та онлайн ресурсів створює комфортні умови для оволодіння студентами та учнями вміннями самостійно здобувати знання, сприяє їхньому пізнавальному інтересу, зацікавленість до предмету, позитивно впливає на мотивування студентів до навчання, сприяє самостійному пошуку ними способів розв'язування навчальних проблем. У зв'язку з цим проблема використання онлайн ресурсів під час дистанційного навчання в умовах карантину при вивченні природничо-математичних предметів є досить актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні датою офіційного початку запровадження дистанційного навчання можна вважати 21 січня 2004 року, коли Наказом №40 Міністерства освіти і науки України було

затверджено «Положення про дистанційне навчання» [1, 2], яке поклало початок запровадженню нових технологій у галузі освіти.

В Україні є декілька прикладів великих навчальних центрів з дистанційною формою навчання, що спеціалізуються на підготовці учнів до ЗНО та університетських курсах. Одним з найбільших є Prometheus — проект масових відкритих онлайн-курсів. [3]. На сьогодні порядок організації та запровадження дистанційного навчання визначено Положенням про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 №1115 [4].

Інструкції із використання освітніх платформ можна знайти на сайті міністерства освіти і науки України та в інтернеті. В листі міністерства освіти та науки України від 26 березня 2020 року №1/9-177 «Щодо організації освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної освіти на період карантину)» [5] наведено перелік електронних сервісів для організації дистанційного навчання, їх можна нарахувати більше десятка.

«Дистанційна освіта підходить у першу чергу для високовмотивованої дитини. Таких у нас не більше 10–15 відсотків. Що стосується інших, то з ними, чесно кажучи, й інші методи навчання не дуже спрацюють. Але якщо це «живий» клас, то вчитель може хоч якось проконтролювати, певним чином змусити учня зробити хоча б щось елементарне. Також є шанс, що дитина мимоволі хоч щось запам'ятає, тому що інші діти працюють. З дистанційним навчанням таке не спрацює, і якщо немає підтримки з боку сім'ї, то зрозуміло, що ефективність буде вкрай низькою або навіть нульовою. Тому проблема мотивації для України стоїть дуже гостро» – зазначає відомий педагог і шеф-редактор порталу «Освітня політика» Віктор Громовий [6]. Український центр якості освіти провівши та зробивши аналіз свого соціологічного дослідження зазначає, що педагоги під час дистанційного навчання використовують декілька каналів для зв'язку з учнями та студентами. У переважній більшості спілкуються з учнями та студентами через месенджери (Google Classroom, Viber, Whatsapp, Telegram, Messenger та ін.).

Метою дослідження стало визначення рівня психологічної комфортності студентів і здатності до самоорганізації за період карантину та вплив дистанційного навчання на рівень знань студентів та учнів.

Основні результати досліджень. На сьогодні особливої актуальності набуває проблема взаємодії викладача та учнів, щоб досягти бажаного результату навчання. Дистанційне навчання стало поштовхом до розвитку і здатності до самоосвіти, самоорганізації. Хоч цей показник наразі не є ще високим. Зауважимо, що ситуація певною мірою вплинула на те, щоб студенти та учні перейняли здатністю до розподілу і організації власного часу для фахового розвитку й навчання, але більше – для саморозвитку і

самостійної роботи. Викладачі наших навчальних закладах користувались переважно освітньою платформою *Google Classroom*, яка на їхню думкою є найбільш поширеною і практичною. Хоча в умовах дистанційного навчання учні і студенти, а також викладачі та батьки зіткнулися з певними труднощами та проблемами. Як наслідок, це призвело до впливу на зниження успішності студентів та учнів, втрати інтересу до навчання. В цих умовах набуває важливого значення мотивація як важливий компонент освіти. Ефективність будь-якого виду навчального процесу безпосередньо пов'язана з рівнем навчальної мотивації.

Авторами було проведено своє соціологічне дослідження. Анкетуванням було охоплено 208 студентів Луцького фахового педагогічного коледжу та 94 учня Луцького вищого професійного училища будівництва та архітектури перших та других курсів навчання. Зауважимо, що ситуація певною мірою вплинула на те, щоб студенти та учні перейнялися здатністю до розподілу і організації власного часу для фахового розвитку й навчання, але більше – для саморозвитку та самостійної роботи. Анкета, яку підготували викладачі, складається із десяти запитань, до яких пропонувались для вибору студентами та учнями відповіді. Результати відповідей на кожне з них наводяться нижче.

1. Першим питанням анкетування автори намагались вивчити ступінь завантаження студентів та учнів навчальними предметами для вивчення. Кожен четвертий студент як Луцького фахового педагогічного коледжу та так і учень Луцького вищого професійного училища будівництва та архітектури відмітили, що вивчали під час дистанційного навчання від 16 до 20 навчальних предметів. Однак, були і такі 5% студентів коледжу та 22% учнів училища, які виходили на зв'язок лише від одного до п'яти предметів. Жоден із учнів та студентів не вивчав більше 25 навчальних дисциплін. Переважна більшість студентів та учнів вивчали від 11 до 15 предметів.

2. На запитання: «Які ресурси та програми використовували під час навчання в режимі «викладач–студент» та «студент–викладач» 57% студентів коледжу та 93% учнів училища відповіли, що для передавання чи отримання інформації використовували електронну платформу *Google Classroom*. Кожен третій студент коледжу та кожен п'ятий учень училища спілкувались в *Zoom*. Рідше студенти коледжу всього 7% спілкувались через *Viber*, хоча 57% учнів училища для отримання і передачі інформації використовували цей сервіс. Хотілось би зазначити, що жоден студент та учень не використовував такий сервіс як *Skype* та лише по 2% студентів та учнів використовували *Facebook (Messenger)* і *Telegram*.

3. 47% студентів коледжу та лише 7% учнів училища не стикалися з труднощами під час навчання з використанням дистанційних технологій в умовах карантину. Слід зазначити, що лише у 8% студентів коледжу відсутня потрібна техніка вдома (комп'ютер чи ноутбук), тоді як серед учнів училища

цей відсоток становить близько сорока. 8% студентів коледжу вказували в анкеті на відсутність необхідних навичок роботи з технікою та програмним забезпеченням, то серед учнів училища було 31%. Було складно підлаштуватись до занять у визначений час 7% студентам коледжу та майже кожному другому учню училища. Останні пояснювали такий стан зайнятістю домашнім господарством та роботами.

4. У відповідь на запитання: «Скільки часу на день в середньому у вас займала комунікація (спілкування) з викладачем», то кожен другий студент коледжу і кожен п'ятий учень училища написали від 30 хвилин до 1 години. Слід відмітити, що 6% студентів коледжу та 18% учнів училища не робили цього, тобто не спілкувались, пояснюючи відсутністю техніки чи інтернету. Більше двох годин на спілкування з викладачем приділяли 24% студентів коледжу та лише 4% учнів училища.

5. Чи впливало негативно дистанційне навчання на рівень моїх знань, то 8% студентів коледжу і 13% учнів училища відповіло, що саме «так». Кожен другий студент коледжу та кожен третій учень училища сказали, що не вплинуло негативно на рівень їхніх знань. Решта студентів та учнів повідомляли про частковий вплив.

6. Кожен третій студент коледжу та кожен сьомий учень училища підтвердили, що дистанційне навчання позитивно вплинуло на рівень їхніх знань. 18% студентів та 21% учнів відмічало, що ніякого позитивного впливу не відчули, а решта частково відчували цей вплив.

7. Майже 20% студентів та 13% учнів відзначало, що дистанційне навчання ніяк не вплинуло на рівень їхніх знань. Кожен четвертий студент та кожен п'ятий учень училища повідомляли про протилежне твердження.

8. На запитання: «Чи подобається навчатись вдома», то половина студентів коледжу та 43% учнів училища відповіли позитивно. Кожному сьомому студенту коледжу та кожному четвертому учню училищу некомфортно навчатись вдома. Однак, 33% студентам та 31% учням подобається частково навчатись вдома.

9. Кожен п'ятий студент та кожен четвертий учень позитивно відповіли на запитання: «Чи не виникає у вас бажання повернутися до звичайних занять у навчальному закладі». У майже половині як студентів так і учнів виникало таке бажання. 24% студентів та 28% учнів заперечили таке бажання, як повернення до навчання у навчальному закладі.

10. Майже кожен третій студент коледжу та кожен четвертий учень училища хотіли б скористатися можливістю перезарахувати (перездати офлайн) результати дистанційного навчання, які вивчалися на онлайн платформах. 35% студентів коледжу та 29% учнів училища заперечують таку можливість. Але кожен третій студент і майже половина учнів можливо скористувались цією нагодою.

Висновки. Понад 70% педагогів і 80% батьків вважають дистанційне навчання менш ефективним, ніж безпосереднє навчання у навчальному закладі. Про це йдеться в аналітичній довідці щодо організації дистанційного навчання в школах в 2020/21 навчальному році, створеній за результатами анонімного онлайн-анкетування учасників освітнього процесу.

Серед проблем, які найбільш ускладнюють організацію дистанційного навчання, на нашу думку, це брак досвіду як у окремих викладачів так і значної частини студентів та учнів щодо використання спеціальних навчальних програм та електронних платформ і відсутність досвіду щодо організації дистанційного навчання. Також серед факторів, які мають найбільш негативний вплив на організацію дистанційного навчання за допомогою цифрових технологій, більшість опитаних назвала обмежений доступ до інтернету, відсутність цифрових пристроїв і недостатню цифрову інфраструктуру як у вдома так і в закладі освіти. Окрім того серед факторів, що впливають на недостатню якість дистанційного навчання, є низька мотивацію учнів та студентів.

Пропозиції.

1. Налагодження ефективної взаємодії всіх учасників освітнього процесу «викладач – студент», «студент – викладач». Бо як показало опитування не всі студенти та учні виходять на зв'язок, виконують домашні завдання, беруть участь в онлайн-уроках та відео конференціях.

2. Технічне забезпечення як викладачів так і студентів та учнів, які в анкеті вказали на відсутність необхідної техніки вдома та на низьку швидкість інтернет-зв'язку. А це все в сукупності впливає на рівень знань студентів та учнів.

Список використаних джерел

1. Наказ МОН від 21 січня 2004 р. № 40 Про затвердження Положення про дистанційне навчання. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0464-04#Text>.
2. Наказ МОН від 25.04.2013 р. №466 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 30 квітня 2013 р. за № 703/23235) Про затвердження положення про дистанційне навчання. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>
3. Prometheus – масові безкоштовні онлайн-курси. URL: <https://prometheus.org.ua>
4. Деякі питання організації дистанційного навчання (зареєстровано в Міністерстві юстиції України №941/35224 від 8 вересня 2020 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text>
5. Лист Міністерства освіти та науки України 26 березня 2020р. №1/9-177. Щодо організації освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти на період карантину. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5e7/cd2/6fd/5e7cd26fd707d046900547.pdf>
6. Ніякої освітньої катастрофи не станеться. Інтернет-видання «Україна-Центр». URL: <http://uc.kr.ua/2020/04/21/niyakoyi-osvitnoyi-katastrofy-ne-stanetsya/>.

Лоскутова А.О.,
здобувач фахової передвищої освіти
Краматорського фахового коледжу промисловості,
інформаційних технологій та бізнесу
Донбаської державної машинобудівної академії
науковий керівник: **Сігова О.В.,**
викладач професійної категорії «спеціаліст вищої категорії»
Відокремленого структурного підрозділу «Краматорський фаховий коледж
промисловості, інформаційних технологій та бізнесу
Донбаської державної машинобудівної академії»

ЗАСТОСУВАННЯ ДИСКРЕТНОЇ МАТЕМАТИКИ У РІЗНИХ ГАЛУЗЯХ

Дискретна математика використовується нами повсякденно: при здійсненні розрахунків, висновків та операцій, навіть не підозрюючи, що це тільки частина такої цікавої науки. Шкільні знання, такі прості та зрозумілі людям, які вже не сидять за партою, постають для нас із новими назвами, описами з погляду дискретної математики.

Початок розвитку дискретної математики відносять до XVII ст. і пов'язують з появою робіт Л. Ейлера в галузі комбінаторного аналізу та теорії графів та Я. Бернуллі з комбінаторної теорії ймовірностей. Величезну роль розвитку ідеології дискретної математики зіграв Г.В. Лейбніц. У XIX столітті у сфері дискретної математики працювали такі математики як Ж.Л. Лагранж, А. Келі, Дж. Буль, К. Жордан та інші [1, с. 5–6].

З одного боку, дискретна математика охоплює такі розділи, як алгебра, теорія множин, теорія чисел, математична логіка та інші. З іншого боку, вона складається з ряду спеціальних розділів та порівняно нових розділів, які почали активно розвиватися із середини минулого століття. Це пов'язано з винаходом та впровадженням у всі сфери життя людини цифрових технологій та електронно-обчислювальних машин.

Роль дискретної математики полягає у визначенні наступних факторів:

- моделі дискретної математики є провідним засобом побудови та аналізу моделей;
- дискретну математику можна застосовувати як теоретичні основи комп'ютерної математики;
- мова дискретної математики зручна і фактично стала метамовою сучасної математики.

На момент появи перших комп'ютерів більшість електронних пристроїв, а саме: радіо, телевізори, магнітофони та інші були аналоговими, тобто, у них використовувалися безперервні сигнали. А при проектуванні таких пристроїв використовувалися методи безперервної математики.

Термін «дискретний» означає переривчастий. В математиці не існує чіткої межі між поняттями «дискретний» та «безперервний».

Відмінність комп'ютерів у тому, що вони обробляють щоденні завдання з вражаючою швидкістю без найменшої втоми, чим спрощують життя людини та дають їй трохи більше вільного часу, але з їхньою появою з'явилась і необхідність у професіоналах, яким необхідно знати, як правильно керувати обладнанням. Зараз багато людей у сучасності надають перевагу користуванню такою технікою, але потреба у вузькоспеціалізованих працівниках завжди буде. Наприклад, комп'ютери використовуються для нормальної роботи таких обладнань: гідролокаторів на підводних човнах, сонячних панелей на космічних кораблях і місячних базах, роботів-рятувальників, суперкомп'ютерів, засобів інформаційної та комп'ютерної безпеки.

Як і інформатика, дискретна математика допомагає сучасній людині знаходити спільну мову з комп'ютером, програмами. За допомогою економетричних моделей будуються реляційні бази даних та виконуються операції над ними. Ці дві, відносно молоді науки дозволяють створювати «розумні» будинки; машини, керовані без людини; космічні кораблі та інші [2, с. 14].

Такий розділ дискретної математики, як теорія множин становить основу вивчення інших розділів. Навчившись складати і задавати математичні множини, елементи яких мають характерну властивість, що вивчається, надалі можна встановлювати, які є між ними відносини, виконувати операції над ними. У складніших випадках застосовують теорію нечітких множин, застосування якої дозволяє правильно зробити вибір на користь конкурентоспроможного товару чи послуги методом нечіткої переваги, тому ця теорія використовується в маркетингології, коли потрібно проаналізувати ринки економічних послуг.

Також, методи нечітких множин особливо корисні за відсутності точної математичної моделі функціонування системи. Теорія нечітких множин дає можливість застосувати для ухвалення рішень неточні та суб'єктивні експертні знання про предметну галузь без формалізації їх у вигляді традиційних математичних моделей. Методи теорії нечітких множин є зручним засобом проектування інтерфейсів у людино-машинних системах. На основі нечіткого логічного виведення будуються системи управління, подання знань, підтримки ухвалення рішень, апроксимації, структурної та параметричної ідентифікації, розпізнавання образів, оптимізації.

Розділи математичної логіки, теорії предикатів, теорії алгоритмів дають змогу алгоритмізувати знання, накопичені математикою. Причому в дискретній математиці є базові елементи, зрозумілі й прості у застосуванні, але й складніші структури, дозволяють математично точно відбивати явища і процеси. Математична логіка знайшла своє застосування в різних галузях діяльності людини, навіть у тих, які здаються далекими від математики – біології, медицині, лінгвістиці, педагогіці, психології, економіці, техніці, але,

звичайно ж, стала базовим розділом дискретної математики у розвитку обчислювальної техніки, у створенні штучних мов спілкування з комп'ютером. Засоби математичної логіки дозволяють вирішувати логічні завдання, що мають багато вихідних умов, які після перекладу на мову логіки алгебри стають більш доступними для подальшого аналізу, що призводить до правильного висновку.

Математична логіка безпосередньо використовується як для створення матеріальної частини комп'ютера – «заліза», так і для математичного – програмного забезпечення, тобто, для релейно-контактних (перемикальних) схем і мов програмування і для самого процесу програмування та програм, що виходять в результаті цього. Математична логіка виявилася єдиною математичною наукою, методи якої стали найпотужнішими інструментами пізнання у всіх розділах інформатики. Тому вивчення інформатики немислимо без засвоєння основ математичної логіки.

Теорія графів, математична логіка широко застосовують у таких секторах економіки як економетрика, логістика, математичне моделювання. Так в економетриці, наприклад, використовуються булевські змінні для побудови регресійних моделей за неоднорідними даними та для аналізу регресійних моделей зі змінною структурою. У логістиці за необхідності задати маршрути чи описати потоки зручніше застосувати теорію графів, з допомогою якої схему доріг можна зобразити, як орієнтований граф, і далі вибрати найкоротший маршрут. Теорія графів дозволяє описувати мережеві взаємодії як на примітивному, побутовому рівні, так і при мережевому плануванні великих промислових підприємств.

Такі розділи дискретної математики як булева алгебра, комбінаторика, різні математичні алгоритми, хеш-функції та квантові алгоритми дозволяють шифрувати та дешифрувати величезну кількість інформації. Так у криптографії за допомогою засобів комбінаторики найчастіше прораховується можливе число варіантів при вихідних даних, а ось використання складних хеш-функцій призводить до неможливості за кінцевим результатом – хеш – обчислити початковий масив даних, оброблений хеш-функцією.

Комбінаторика є невід'ємною частиною створення штучних нейронних мереж, які сприяють розвитку галузей, пов'язаних з штучним інтелектом. Також застосовується під час аналізу складності різних алгоритмів, виборі оптимальної стратегії перебору.

Дискретна математика є основою проектування багатьох електронних приладів. Поява математичної теорії систем керування стала новим кроком до просування нових розділів дискретної математики, таких як теорія складності; теорія надійності схем; теорія автоматів. Теорія складності говорить про те, що не всі алгоритми рівні з точки зору їх практичної придатності і є «функцією складності», яка «вимірює» якість цих алгоритмів.

На основі теорії алгоритмів виникла теорія автоматів, тобто математичних моделей, що перетворюють дискретну інформацію за кроками в дискретні моменти часу і формують результати, що отримуються, за кроками заданого алгоритму.

Методи дискретної математики та інформатики дають можливість аналізувати, досліджувати та моделювати багато економічних, технічних, технологічних процесів.

Ці питання з неймовірною швидкістю набирають обертів у сучасному світі та допомагають вченим робити нові відкриття у різних сферах науки, адже комп'ютери потрібні і хімікам, і археологам, і історикам, і багатьом дослідникам інших галузей. Людство відкриває нове і це нове допомагає відкрити щось більше, що буде звичайним вже наступних поколінь [5, с. 84–86].

Список використаних джерел

1. Бондаренко М.Ф., Білоус Н.В., Руткас А.Г. Комп'ютерна дискретна математика. – К.: Компанія СМІТ, 2004 г – 477 с.
2. Иванов Б.Н. Дискретная математика. Алгоритмы и программы. Расширенный курс. – М: Известия, 2011. – 288 с.
3. Мартинюк А.Н. Основи дискретної математики. – Одеса: ОНПУ, 2009 г – 160 с.
4. Нікольський Ю.В., Пасічник В.В., Щербина Ю.М. Дискретна математика. – К.: Видавнича група ВНУ, 2007 г – 368 с.
5. Чигин Е.Е. Дискретная математика и информатика // Научное обозрение. Педагогические науки. – 2019. – № 4–3. – С. 84–86.

Мілентєєва Є.О.,
здобувач фахової передвищої освіти
Краматорського фахового коледжу промисловості,
інформаційних технологій та бізнесу
Донбаської державної машинобудівної академії
науковий керівник: **Сігова О.В.,**
викладач професійної категорії «спеціаліст вищої категорії»
Відокремленого структурного підрозділу «Краматорський фаховий коледж
промисловості, інформаційних технологій та бізнесу
Донбаської державної машинобудівної академії»

ДИСКРЕТНА МАТЕМАТИКА У ПРОГРАМУВАННІ

Вступ. Для різних типів завдань потрібні свої розділи цариці наук. Вільно займатися графікою допоможуть диференціальні рівняння і геометрія. У моделюванні природних процесів (наприклад, в галузі енергетики), стануть у нагоді математичний аналіз, диференціальні рівняння, математична фізика і обчислювальна математика. Фінансова сфера вимагає вміння розбиратися в теорії ймовірності та математичній статистиці, а також у математичній логіці, алгебрі, теорії чисел і обчислювальній математиці. Для створення ігор знадобляться всі розділи математики (особливо лінійна алгебра), оскільки доведеться працювати з графікою, моделювати фізичні процеси, і, звичайно ж, створювати штучний інтелект.

В першу чергу треба звернути увагу на дискретну математику і математичну статистику. Наприклад, при написанні баз даних або побудові пошукових систем не обійтися без знань дискретної математики. Вона ж стане в нагоді в логістиці та побудові маршрутів.

Дискретна математика – фундаментальна наука і потрібна фахівцеві у галузі інформаційних технологій як метод мислення, як засіб формування та організації понять.

Проблема. Багато хто цікавиться, чи потрібна математика програмісту? Програміст - це не та людина, яка ідеально розв'язує рівняння і зводить числа в ступінь, а та, яка знає кілька мов програмування і здатна створювати програми. Математичні знання вирішують те, наскільки людина буде компетентна у своїй сфері роботи. Достатньо знати основи і вільно володіти ними. Якщо потрібні більш поглиблені знання, їх завжди можна отримати з інтернету. Розглянемо досить популярне запитання тих людей, хто думає пов'язати своє життя з програмуванням.

Кожен із програмістів, хто дає відповідь на дане запитання, має на увазі “свою” математику, про що піде мова далі.

Основна частина. Математика не дарма вважається точною наукою. Це галузь, яка не передбачає припущень або творчості. Математика потрібна у багатьох галузях, в тому числі і побічно пов'язаних з програмуванням. Але на

питання про те, чи потрібна програмісту математика, складно відповісти однозначно. Одні стверджують, що в знанні точних наук немає необхідності, а інші – що без математики неможливо стати справжнім професіоналом.

Елементарна математика – це та математика, яку ми вивчаємо в школі. В неї входить арифметика, алгебра та геометрія.

Вища математика – це математика, яку ми вивчаємо у закладах вищої освіти. Залежно від того, в якому ЗВО навчається людина, вища математика може бути представлена, як «Вища математика», або містити цілий ряд предметів: математичний аналіз, диференціальні рівняння, статистика і теорія ймовірностей, дискретна математика, аналітична геометрія, лінійна алгебра і геометрія.

Проблема в тому, що частина програмістів має на увазі елементарну математику, коли стверджує, що абсолютно кожному програмісту вона потрібна математика.

Основна мета програміста – це перевести існуюче завдання на конкретну мову. А для цього вища математики не потрібна. Єдиний обов'язковий предмет вищої математики необхідний для цього – це математична логіка. Без неї неможливо будувати умовні вирази, проте навіть її потрібно знати не глибше, ніж на двадцять відсотків. Елементарна математика потрібна усім технічним спеціалістам, навіть верстальникам, щоб рахувати і переводити одиниці вимірювання, рахувати відсотки та інше.

При вивченні лише певних галузей програмування, на жаль знання будуть неповними, час на вирішення поставленого завдання буде зростати, а в деяких галузях доведеться звертатися або до старших колег, або за допомогою пошукових систем для того, щоб заповнити «порожнечу».

Дискретна математика є однією з найбільш застосовних галузей в програмуванні.

Як застосовується дискретна математика в програмуванні? Основною областю вважається застосування графів, які вважають однією з основних структур даних.

Граф – це подання множини об'єктів як взаємопов'язаних елементів. Сфера застосування графів дуже велика, в неї входять алгоритми, які допомагають знайти найпростіше рішення, компілятори та пошукові системи.

Наприклад, при створенні перехресних посилань, вам потрібна її матриця суміжності. Якщо ви захочете створити систему підрахунку рейтингу, також не обійтися без знання графів.

Теорія графів. Задача про мости Кенігсберга:

«Чи можна пройти по всіх семи мостах міста Кенігсберга, не проходячи по кожному з них двічі?». Відомо, що відповіді на дане завдання немає. Вирішити його допоможе теорія графів.

Вивчення класичних результатів та алгоритмів з теорії графів допоможуть у випадку, коли завдання на графах є NP-повними, і для них доведено існування більш ефективного вирішення.

Дискретна математика – галузь математики, яка займається дискретними структурами (графами, автоматами, твердженнями в логіці). Основна її відмінність від звичайної математики, яку ми вивчали в школі, – її об'єкти не можуть змінюватися так само рівномірно, як і дійсні числа.

Без дискретної математики складно писати базу даних і створювати пошукові системи. Також вона потрібна для логістики і побудови маршрутів. Знання в галузі математики дозволять створювати програмісту більш ефективні коди, аналізувати заздалегідь ефективність ще ненаписаних алгоритмів і краще описувати об'єкти реального світу.

Основи програмування дуже тісно пов'язані з дискретною математикою. Реалізація компілятора є переконливим джерелом прикладів: очевидно, що там є теорія автоматів/формальної мови; розподіл регістрів може бути виражено в термінах розмальовки графів; класичний аналіз потоку даних, який використовують в компіляторах, може бути виражений в термінах функцій на ґратчастих алгебраїчних структурах.

Простий приклад використання орієнтованих графів – це система побудови, яка приймає залежності, пов'язані з окремими завданнями, шляхом виконання топологічної сортування.

Є компанія, яка надає дорожні дані для систем супутникової навігації. Вони хотіли автоматичної перевірки цілісності своїх даних, одна з яких полягала в тому, що вся мережа повинна бути підключена, тобто існує можливість потрапити в будь-яке місце з будь-якої початкової точки. Перевіряти дані, намагаючись знайти маршрути між усіма парами позицій, було б складно.

Однак можна отримати орієнтований граф з даних дорожньої мережі (таким чином, щоб він кодував такі речі, як обмеження повороту та інше.), Так що проблема зводиться до знаходження міцно пов'язаних компонентів графа – стандартної теоретико-графової концепції, яка обчислюється ефективним алгоритмом.

Висновок. Бурхливий розвиток дискретної математики зумовлений прогресом комп'ютерної техніки, необхідністю створення засобів обробки та передачі, а також представлення різних моделей на комп'ютерах, що є за своєю природою кінцевими структурами. Більшість завдань дослідження операцій описуються математичними моделями дискретного програмування. Вміння логічно розуміти та вирішувати завдання, яке буде поставлене перед будь-яким програмістом (незалежно від мови програмування) є першим вдалим кроком у сфері програмування.

Список використаних джерел

1. Статистика. Вероятность. Комбинаторика / Бродский Я.С. – М.: ООО «Издательство Оникс»: ООО «Издательство «Мир и Образование», 2008. – 544 с.
2. Введение в дискретную математику / Яблонский С.В. – М. : Наука, 1986. – 384 с.
3. Графы и их применение / Березина Л.Ю. – М.: Просвещение, 1979. – 143 с.
4. Дискретная математика / Горбатов В.А., Горбатов А.В., Горбатова М.В. – М.: АСТ Астрель, 2006. – 447 с.
5. Основы дискретной математики / В.А. Горбатов. – М.: Высшая школа, 1986. – 312 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Чорна І.Ю, Малай А.О.,

здобувачі вищої освіти ступеня бакалавра
Вінницький торгівельно-економічний інститут
Київського національного торгівельно-економічного університету
науковий керівник: *Ніколіна І.І.,*
кандидат наук з державного управління, доцент,
Вінницький торгівельно-економічний інститут
Київського національного торгівельно-економічного університету

ДИНАМІКА ОСНОВНИХ ІНДЕКСІВ РІВНЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ ТА ЧЕХІЇ

На сьогодні для моніторингу та аналізу стану розвитку інформаційного суспільства та електронного урядування використовується більше двадцяти ІТ-індексів.

Індекси, зокрема, полегшують інтерпретацію результатів, допомагають знаходити тенденції розвитку, створювати рейтинги тощо. Разом з цим, використання ІТ-індексів вимагає врахування наступних факторів [6]:

- побудова індексу неможлива без використання методів експертних оцінок при визначенні суб-індексів (частково інтегрованих елементарних індикаторів), знаходженні вагових значень, інтерпретації результатів та ін.;
- індекси можуть надавати дезорієнтуючу або ненадійну інформацію у випадку невдалої методики агрегації або інтерпретації;
- єдине значення індексу може привести до спрощеної оцінки проблеми і, як наслідок, до прийняття невірної рішення;
- індекси вимагають збору більшого об'єму даних, ніж окремі елементарні індикатори.

Найбільш популярними є наступні ІТ-індекси (рис. 1.)

E-Government
Development Index

E-Participation
Index

Рисунок. 1. Найбільш поширені IT-індекси

Індекс розвитку ІТ (ІДІ), розроблений МСЕ та розраховується з 2009 р. і призначається для вимірювання змін в галузі ІТ як у розвинених, так і в країнах, що розвиваються. ІДІ – композитний індекс, що включає 11 індикаторів, які охоплюють групи: доступ, використання та навички в галузі ІТ.

В 2017 р. десятьма провідними країнами за індексом ІДІ були: Ісландія, Південна Корея, Швейцарія, Данія, Великобританія, Гонконг, Нідерланди, Норвегія, Люксембург, Японія [2]. Ці країни характеризуються високими темпами розширення доступу та використання Інтернет, широкосмугового зв'язку.

У глобальному рейтингу Індексу розвитку ІКТ (ІДІ) Україна посіла 67 місце із 155 країн. Чехія зайняла 49 місце в списку.

Рівень розвитку електронного урядування в світі оцінюється Департаментом з економічних і соціальних питань ООН (UNDESA) починаючи з 2003 р. за індексом EGDI (EGovernment Development Index), що проводиться раз на два роки. Індекс EGDI є комплексним показником, який поєднує три субіндекси – онлайн-сервісів, телекомунікаційної інфраструктури, людського капіталу та використовується для вимірювання готовності урядів країн до використання інформаційно-комунікаційних технологій для надання якісних інформаційних та публічних послуг населенню, бізнесу та застосування їх у роботі самих органів влади [5].

На основі аналізу 2020 р., за індексом розвитку електронного урядування лідирують наступні країни (табл. 1):

Рейтинг країн-лідерів за індексом EGDI [1]

№	Країна	Місце	EGDI
1	Данія	1	0,9758
2	Республіка Корея	2	0,9560
3	Естонія	3	0,9473
4	Фінляндія	4	0,9452
5	Австралія	5	0,9432
6	Швеція	6	0.9365

Впродовж останніх 10 років за індексом EGDI Україна отримувала такі бали: 2010 р. – 0.5181; 2012 р. – 0.5653; 2014 р. – 0.5032; 2016 р. – 0.6076; 2018 р. – 0.6165. ; 2020 р. – 0,7119. Чехія за цим індексом мала набагато кращі результати: 2010 р. – 0.60602; 2012 р. – 0.64914; 2014 р. – 0.60695; 2016 р. – 0.64537; 2018 р. – 0.64537; 2020 р. – 0.81350 [1].

Проведений аналіз тренду електронного урядування в Україні на основі міжнародних індексу показав, що Україна продемонструвала загальне зростання. Погоджуємось з І. Ніколіною, що глобальна цифрова трансформація прискорюється і досягнення України в порівнянні з цифровізацією світу, особливо в умовах пандемії, не виглядають таким реактивними [7, с. 57].

Індекс електронної участі (e-Participation Index). Індекс почав розраховуватися ООН останнім часом та показує ефективність та корисність послуг електронного уряду для залучення громадян до участі в прийнятті рішень. Цей індекс базується на ступені повноти подання трьох параметрів [3].

- Електронна інформація (e-information) – відображає повноту надання урядовими сайтами інформації з політичних і економічних програм (бюджету, законів, нормативних актів та інших документів, якими цікавляться громадяни).

- Електронна консультація (e-consultation) – показує, наскільки повно на урядових веб-сайтах представлені засоби електронних консультацій. Зазвичай, на вибір пропонуються онлайнова дискусія в реальному часі або доступ до архівних матеріалів (аудіо- або відеозаписам нарад з певного питання).

- Електронне прийняття рішень (e-decision-making) – визначає ступінь забезпечення урядом доступу громадян до участі в прийнятті рішень і застосування механізму впливу на прийняття рішень (див. табл. 2).

Показники індексу електронної участі 2020 р. деяких країн [4]

Країна	Електронна інформація, повнота реалізації, %	Електронна консультація, повнота реалізації, %	Електронне прийняття рішень, повнота реалізації, %	EPI
Велика Британія	98,15%	95,24%	100,00%	0,9762
США	100,00%	100,00%	100,00%	1
Канада	92,59%	95,24%	100,00%	0,9405
Республіка Корея	100,00%	100,00%	100,00%	1
Україна	79,63%	80,95%	90,91%	0,8095
Чехія	81,48%	66,67%	45,45%	0,7262

Отже, використання інформаційних технологій на сьогодні є одним з найбільш ефективних шляхів забезпечення зростання економіки та благополуччя громадян. В Україні сформовані основи інформаційного суспільства. Україна має необхідний для подальшого розвитку науковий, технічний та інтелектуальний потенціал, розвинену інформаційно-технологічну інфраструктуру. На методи електронного урядування істотно впливають умови ринку, що розвивається в Україні та потребує зміни змісту існуючих функцій державного управління для забезпечення подальшого розвитку влади та реалізації нових функцій з надання адміністративних послуг. Ці функції мають бути спрямовані на загальну ефективність, тобто на максимальне використання переваг нових інформаційних технологій, та на перехід до високотехнологічного демократичного суспільства.

Список використаних джерел

1. E-Government Development Index. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/About/Overview/-E-Government-Development-Index>
2. ICT Development Index. URL: <https://www.itu.int/en/about/Pages/default.aspx>
3. The Global Information Technology Report 2012. URL: https://www3.weforum.org/docs/Global_IT_Report_2012.pdf
4. Дослідження ООН: Електронний уряд 2020 URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2020-Survey/2020%20UN%20E-Government%20Survey%20-%20Russian.pdf>
5. Електронне врядування для підзвітності влади та участі громади (EGAP). URL: <http://eef.org.ua/programi/efektivne-upravlinnya-ta-gromadyansk/elektronne-vryaduvannya-egap/>

6. Електронне урядування. Опорний конспект лекцій. Дзюба С.В., Жилиєв І.Б., Полумієнко С.К, Рубан І.А., Семенченко А.І. За ред. А.І. Семенченка. Київ, 2012. <http://academy.gov.ua/infpol/pages/dop/2/files/25b2e244-abac-4811-a0e5-4e420559b51d.pdf>
7. Ніколіна І.І., Гулівата І.О. Аналіз впровадження цифрового урядування на субрегіональному рівні. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2021. №23. С. 56-59. URL: <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2021/23-2021/12.pdf>.

ЗМІСТ

Розділ 1 ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

<i>Бузіян Н.Г.,</i> QR-КОДИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ.....	3
<i>Лук'янченко І.О.,</i> ДО ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ПОРІВНЯЛЬНА ТИПОЛОГІЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ»	8
<i>Присяна Д.І.,</i> РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ КОМЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ З ЗАСТОСУВАННЯМ НАУКОМЕТРИЧНИХ ПЛАТФОРМ	12
<i>Черчата Л.М.,</i> СПЕЦИФІКА АКАДЕМІЧНОГО ДИСКУРСУ В СИСТЕМІ ІНСТИТУЦІЙНИХ ДИСКУРСІВ	16

Розділ 2 КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

<i>Волосюк М.М.,</i> ПРОСАКРАЛЬНІ РОЗУМІННЯ ТАЇНСТВА ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВІР'ЯН.....	19
<i>Корженівська В.С., Мельник Г.М.,</i> АНАЛІЗ НАЙПОПУЛЯРНІШИХ КУЛЬТУРНИХ ОБ'ЄКТІВ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА	22

Розділ 3 ГУМАНІТАРНІ НАУКИ РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ. ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ

<i>Богданець І.М.,</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗНАКОВОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ РЕАЛЬНОСТІ У ВІРТУАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	25
---	----

Воловенко І.В., ЕКСПЛІЦИТНІ ТА ІМПЛІЦИТНІ ПРОЯВИ МЕТАМОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ	27
Efremov S.V., MOTIVATION IN MASTERING THE ENGLISH SPEAKING SKILL	29
Чайка О.М., АВТОРСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ДІЙСНОСТІ В ПОВІСТІ «МОРАЛЬ» С. КІНГА.....	34

Розділ 4 БОГОСЛОВ'Я

Новаковець В.П., ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ХРИСТИЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ.....	38
---	----

Розділ 5 СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

Кузнецова О.М., Деркач Л.М., ВПЛИВ НЕГАТИВНОГО ДИТЯЧОГО ДОСВІДУ НА ОСОБЛИВОСТІ ХАРАКТЕРУ ДОРΟΣЛОЇ ЛЮДИНИ	42
Мельник С.В., СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З РАС	47

Розділ 6 ЖУРНАЛІСТИКА

Свиридов А.О., Трачук Т.А., ЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ ДЛЯ СУСПІЛЬСТВА ТА СУЧАСНОЇ НАУКИ	57
---	----

Розділ 7 УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Маджарова Д.С., Ніколіна І.І., ЕЛЕКТРОННІ ПОСЛУГИ ОНЛАЙН: ДОСВІД ЕСТОНІЇ.....	60
---	----

Розділ 8 ПРАВО

<i>Семенова А.М., Губанова О.В.,</i> ПРАВО НА МАТЕРИНСТВО ТА БАТЬКІВСТВО ЯК ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ПОДРУЖЖЯ.....	63
<i>Семенова А.М., Губанова О.В.,</i> ІНСТИТУТ СЕПАРАЦІЇ В СІМЕЙНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ	67
<i>Соболенко В.В.,</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДСТАВ МУНІЦИПАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	70
<i>Старокожко О.В., Прохазка Г.А.,</i> ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЛЮ В НОРМАХ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ ТА В РІШЕННЯХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ	72

Розділ 9 МАТЕМАТИКА ТА СТАТИСТИКА

<i>Корінчук Н.Ю., Корінчук В.В.,</i> САМОРГАНІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ КАРАНТИНУ	76
<i>Лоскутова А.О., Сігова О.В.,</i> ЗАСТОСУВАННЯ ДИСКРЕТНОЇ МАТЕМАТИКИ У РІЗНИХ ГАЛУЗЯХ.....	81
<i>Мілентєєва Є.О., Сігова О.В.,</i> ДИСКРЕТНА МАТЕМАТИКА У ПРОГРАМУВАННІ	85

Розділ 10 ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

<i>Чорна І.Ю., Малай А.О., Ніколіна І.І.,</i> ДИНАМІКА ОСНОВНИХ ІНДЕКСІВ РІВНЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ ТА ЧЕХІЇ.....	89
--	----